

Eksplisitte og Implisitte Holdninger mot Homofile og Lesbiske.

Kine Kjelstrup Andreassen

Veileder: Frank Siebler

Mastergradsoppgave i psykologi

Det helsevitenskapelige fakultet

Institutt for psykologi

Universitetet i Tromsø

Høsten 2012

Forord

Aller først fortjener min veileder, førsteamanuensis Frank Siebler ved Universitetet i Tromsø, en enorm takk for all veiledning og hjelp i arbeidet med denne masteroppgaven. Takk for at du har delt av din kunnskap, ditt engasjement, og takk for din innsats for ferdigstilling av et produkt som vi begge kan være stolte av.

Takk til Institutt for psykologi ved Universitetet i Tromsø som satser på dette masterstudiet, og som ser verdien i å ha et masterstudium med den høye kvaliteten dette studiet har. Takk til kullkoordinator Tove I. Dahl som har stilt opp med støttende ord og samtaler ved hver minste hump i veien mot det endelige produkt.

Takk til mine medstudenter på kontor 5.349 for gode samtaler. Dere skal ha en stor del av æren for at arbeidet med denne masteroppgaven har vært utrolig morsomt.

Takk til min uvurderlige familie og mine fantastiske venner for støtte og innspill. Takk til min kjære pappa og min gode venninne Iselin for å ha tatt seg tid til å lese korrektur.

Tusen hjertelig takk til min samboer Ole-Kristian. Takk for at du har vært tålmodig, oppmuntrende, og for at du er den du er!

Kine Kjelstrup Andreassen, Institutt for Psykologi, Universitetet i Tromsø. Korrespondanse angående dette studiet kan sendes på e-post til kine_ka@hotmail.com.

Sammendrag

Forskning på nordmenns holdninger mot homofile og lesbiske individer viser til funn i uoverensstemmelse. På den ene siden viser spørreundersøkelser gjort blant den norske befolkning til nøytrale eller positive holdninger mot denne menneskegruppen. På den annen side viser rapporter om homofile og lesbiske, så vel som studier gjort blant skoleungdom, til negative holdninger mot homofile og lesbiske. Slike uoverensstemmelser i holdninger har de siste år blitt forklart ut fra et skille mellom eksplisitte holdninger (holdninger som individer er bevisste), og implisitte holdninger (holdninger individer har, men ikke er klar over). Denne studien undersøkte hvorvidt det eksisterer en slik uoverensstemmelse mellom nordmenns eksplisitte og implisitte holdninger mot homofile og lesbiske.

Holdningene mot homofile og lesbiske hos studenter ved Universitetet i Tromsø ($N = 42$, 26 kvinner og 16 menn) ble målt både i forhold til det eksplisitte og det implisitte aspektet.

Eksplisitte holdninger ble målt ved hjelp av spørreskjema. Implisitte holdninger ble målt ved responstider. Mine to forskningshypoteser sier at, 1: forsøkspersoners eksplisitte holdninger mot homofile og lesbiske vil være positive, og 2: forsøkspersoners implisitte holdninger mot homofile og lesbiske vil være negative.

Resultatene fra studien bekrefter mine to forskningshypoteser. Styrker og svakheter ved studien, så vel som politiske implikasjoner av funn fra studien, blir diskutert.

Nøkkelord: *Holdninger, eksplisitt, implisitt, homoseksualitet, Implicit Association Test (IAT), ATLG (the Attitudes Toward Lesbians and Gay Men) -skala, uoverensstemmelse mellom eksplisitte og implisitte holdninger.*

Abstract

Research on Norwegians' attitudes towards gay and lesbian people shows contradictory results. On the one hand, population surveys show neutral to positive attitudes towards this population group. On the other hand, evidence from gays' and lesbians' reports as well as evidence from studies with school students suggests that attitudes are negative. Such contradictions in intergroup attitudes have in recent years been explained from a discrepancy between explicit attitudes (attitudes that people are aware of) and implicit attitudes (attitudes that people hold, but are not aware of). The present research investigated a possible discrepancy in Norwegians' implicit and explicit attitudes towards gay and lesbian people. Attitudes towards homosexuals were measured among students attending the University of Tromsø ($N = 42$, 26 female and 16 male). Their explicit attitudes were measured using questionnaires, and their implicit attitudes by response-time measures. My two research hypotheses state that 1: participant's explicit attitudes towards homosexuals will be positive, and 2: participant's implicit attitudes towards homosexuals will be negative. The results of this study confirm both of my hypotheses. Strengths and weaknesses of the study, as well as political implications of the present results, are discussed.

Keywords: Attitude, explicit, implicit, homosexuality, Implicit Association Test (IAT), ATLG (the Attitudes Toward Lesbians and Gay Men)–Scale, discrepancy between explicit and implicit attitudes.

Prefiks

Inspirasjonen til denne oppgaven kom fra min generelle interesse for sosialpsykologi, og da spesielt interessen for eksplisitte og implisitte holdninger. Jeg ønsket å undersøke et ”matnyttig” fenomen – et fenomen som sier noe om tendenser i samfunnet. Jeg håper at lesere av denne oppgaven kan oppnå kunnskap om den kompleksiteten som finnes i våre holdninger, og at våre holdninger kan være i strid med hverandre. Dersom lesere av denne oppgaven kan bli bevisst dette og bli bevisst sine egne holdninger, kan første steg mot et holdningsendrende arbeid være i gang.

I samarbeid med min veileder Frank Siebler ble tittel og forskningshypoteser for denne masteroppgaven utarbeidet, og en framdriftsplan for arbeidet med oppgaven ble lagt. Jeg har gjort det arbeidet som lå til grunn for utvelgelse av materiale til studien. Dette innebærer utvelgelse av ord og bilder, samt utvelgelse av de eksplisitte målingsskalaene.

Veileder Frank Siebler innehadde programvare for å gjennomføre måling av implisitte holdninger, samt den nødvendige SPSS – syntaksen (som brukes for å importere det rå datamaterialet inn i SPSS, og for å gjøre grunnleggende analyser), fra tidligere studie han hadde gjennomført. Veileder gjorde programvaren og syntaksen tilgjengelig for bruk i denne studien. Etter å ha mottatt en introduksjon til dataprogrammet, var jeg ansvarlig for innhenting av datamateriale. Vi tolket og diskuterte resultatene sammen.

Det endelige skriftlige produkt har jeg vært ansvarlig for. Veileder har, gjennom hele denne prosessen, vært en støttespiller som ved behov har kommet med innspill og gode råd om hvordan utarbeide en best mulig oppgave.

Kine K. Andreassen

Kine Kjelstrup Andreassen

Student

Frank Siebler

Veileder

“Whenever you're in conflict with someone, there is one factor that can make the difference between damaging your relationship and deepening it. That factor is attitude”

(William James, u.å.).

Eksplisitte og Implisitte Holdninger mot Homofile og Lesbiske

Siden 1970-tallet har Norge arbeidet hardt for å overkomme diskriminering av homofile og lesbiske. Dagens antidiskrimineringslover i Norge kan anses som noen av de mest moderne og progressive i verden. Men kan disse lover si noe om de faktiske egalitære holdninger mot homofile og lesbiske i det norske samfunn? Forskning viser til miksedde resultater. På den ene siden viser spørreundersøkelser gjort blant det norske folk til nøytrale eller positive holdninger mot homoseksuelle individer. Likevel viser det seg at ”homo” er et av de aller mest brukte skjellsord i norske skolegårder. Denne uoverensstemmelsen krever en forklaring.

Nyeste forskning på holdninger har vektlagt viktigheten av å dra skille mellom våre eksplisitte og våre implisitte holdninger. Eksplisitte holdninger er de holdninger forsøkspersonen uttrykker direkte, ofte som svar på direkte spørsmål om hvor godt en liker bestemte grupper eller objekter. Implisitte holdninger er evalueringer som forsøkspersonen ikke nødvendigvis er klar over at han eller hun innehar. Disse ubevisste evalueringene kan være et resultat av at individet ikke har frivillig kontroll over evalueringen, eller at individet ikke er bevisst sine implisitte holdninger (Bohner & Wänke, 2002). Forskning gjort på ulike former for fordommer viser at individer ofte kan ha eksplisitte og implisitte holdninger som står i strid med hverandre. Denne studien vil undersøke hvorvidt dette også er tilfellet for holdninger mot homofile og lesbiske i Norge. Innledningsvis i denne masteroppgaven vil jeg beskrive de historiske hendelser og empiriske funn relatert til homoseksuelles

livssituasjon i Norge de siste 30 år. Jeg vil deretter introdusere holdningskonseptet, og presentere forskjellen mellom implisitte og eksplisitte holdninger i mer detalj. Jeg vil deretter presentere min empiriske studie, hvor det ble undersøkt hvorvidt det eksisterte en forskjell mellom norske studenters eksplisitte og implisitte holdninger mot homofile og lesbiske. Ut fra resultater fra denne studien drøfter jeg anbefalinger for fremtidig forskning, samt drøfter mine funn i sammenheng med det sosiale og politiske norske samfunn.

”Hvor mange år skal det ta før kjærlighet mellom menn blir akseptert? Jeg håper dere klarer å gjøre noe” (Alf Prøysen, 1967, som sitert i Åmås, 2004).

Holdninger Mot Homofile og Lesbiske i Norge – en Politisk Utvikling

Norge er et av de land i verden som har kommet aller lengst i arbeidet for likestilling og mot diskriminering av homofile og lesbiske individer. Nordmenn er en del av et land og en kultur med et av verdens mest utarbeidede lovregulerte likestillinger. Ifølge Likestillings- og diskrimineringsombudet gjelder denne kampen for likestilling både i forhold til kjønn, etnisitet, og seksuell legning. Krenkende atferd mot individer basert på deres kjønn, etnisitet, og seksuell legning er, i dagens samfunn, sanksjonert gjennom det norske lovverk (Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2010). Likestilling blant nordmenn er en av de saker som det jobbes iherdig med både på Regjerings- og Stortingsnivå, og det faktum at Norge innehar et eget Likestillings- og diskrimineringsombud er med på å bekrefte dette arbeidet.

Den norske lov dekker ulike typer (ikke – majoritets) seksuelle orienteringer som ofte er definert som ”lesbiske, homofile, bifile og transpersoner” (LHBT). Denne masteroppgaven fokuserer spesifikt på individers holdninger mot personer med en

homoseksuell eller lesbisk seksuell orientering, en orientering som defineres som tiltrekning til personer av samme kjønn som en selv ("Lhbt Begrepsliste", u.å).

Dagens generasjon nordmenn vokser opp i et samfunn som er opptatt av å være frisinnnet, og det er fokus på individets uttrykkelse av seg selv og sin egen identitet (Hegna, Kristiansen, & Moseng, 1999). Til tross for at det de siste årene har vært et massivt fokus på homofiles rettigheter, trenger en ikke gå altfor mange år tilbake for å se enorme forskjeller i synet på homofili. Frem til 1973 var homoseksualitet vurdert som en psykiatrisk diagnose i USA. Homofili ble i Norge fjernet som psykiatrisk diagnose i 1977. I Norge ble homofili avkriminalisert i 1972, da straffelovens § 213 mot homofili ble avskaffet (Vollen, 2007).

01.01.2009 tredde en ny ekteskapslov i kraft i Norge. Denne loven gir homofile og lesbiske lik rett som heteroseksuelle til å gifte seg. Homofile par som ønsker å inngå ekteskap kunne fra 01.01.2009, på lik linje med heterofile, oppsøke kirker i Norge og be om å få bli viet av en prest. Hvorvidt prester ønsker å vie homofile par, er en vurderingssak som er opp til den enkelte prest. Den nye ekteskapsloven stadfester også homofile og lesbiskes rett til å bli foreldre, ved at homofile par, på lik linje med heterofile par kan bli vurdert som adoptivforeldre. Lesbiske par kunne fra 01.01.2009 bli vurdert for assistert befruktning på samme grunnlag som heterofile par. Den nye ekteskapsloven fjernet også loven om registrert partnerskap, en term som før 2009 fungerte som en parallell til ekteskapet mellom en mann og en kvinne (ot.prp.nr.33, 2007-2008).

Dersom en tar utgangspunkt i de samfunnsmessige endringer som har vært gjort i Norge de siste årene, tegnes det et bilde av Norge som et land med stor grad av likestilling og aksept for ulike menneskegrupper. Homofile og lesbiske har fått like rettigheter som heteroseksuelle, og likestilling på kryss av både kjønn, etnisitet, og seksuell legning har blitt satt på agendaen.

Homoseksualitet i Norge: Holdninger blant den Norske Befolkning

Forskning gjort av Norsk Gallup Institutt i 1978 viste at store deler av den voksne norske befolkning innehadde negative holdninger mot homofile og lesbiske. Det så på dette tidspunkt ut til at den yngre generasjonen i samfunnet hadde i større grad positive holdninger mot homofile, men dette betydde likevel ikke at holdningene til den yngre generasjonen var av positiv art. Forskning gjort av Øya i 1994 viste at ungdom i alderen 13-19 år rangerte homofile som den gruppe mennesker som var minst likt blant ulike menneskegrupper. Homofile ble i denne sammenheng rangert som mindre likt enn både satanister og neonazister. Denne vurderingen av homofile ble spesielt rapportert fra gutter i alderen 13-19 år, mens jenter i samme alder rangerte homofile noe mer positivt. Denne kjønnsforskjellen blant jenter og gutters holdninger mot homofile og lesbiske er bekreftet ved senere studier. Studier viser at jenter og kvinner innehar mer positive holdninger mot homofile og lesbiske enn det menn og gutter har (Anderssen, 2002).

Tidsserieundersøkelser gjort blant norsk ungdom i Bergen viste at de generelle holdninger mot homofile og lesbiske utviklet seg i en mer positiv retning over en syvårsperiode. 16-åringene viste mer positive holdninger mot homofile og lesbiske i 2004 enn i 1997, og disse funnene gjaldt både gutter og jenter (Anderssen, 2004, som sitert i Anderssen & Slåtten, 2008).

En studie gjort av Hegna i 1996, viste at ungdom i alderen 13-17 år i en norsk storby (Stavanger), rangerte homofile lavt på en ranking av individer de vurderte som godt likt. Disse funnene vitner om at unge mennesker holder negative holdninger mot homofile og lesbiske, til tross for at disse holdningene er mer positive enn holdningene den eldre generasjon innehar (Anderssen, 2002).

Forskning gjort siden 1970-tallet viser likevel at holdninger mot homofile og lesbiske beveger seg i en mer positiv retning. Det rapporteres om en økning i forkjempere for

homofiles rett til å adoptere barn (Hegna, Kristiansen, & Moseng, 1999). I 1992 rapporterer 1/10 av den generelle norske befolkning at de er for homofile og lesbisk rett til å adoptere barn. I 1998 stiller ¼ av Norges befolkning seg positiv til homofiles rett til adopsjon (Hegna, Kristiansen, & Moseng, 1999). I år 2000 var 74 % av den norske befolkning positivt innstilt til en homofil biskop (Anderssen, 2002).

Tabell 1

Ulike befolkningsgruppers holdninger til homoseksualitet. Gjennomsnittlig vurdering på en skala fra 1 (aldri rettferdiggjort) til 10 (alltid rettferdiggjort)

		1982	1990	1996
Totalt		3.6	4.1	5.7
Kjønn	Menn	3.3	3.5	4.8
	Kvinner	3.8	4.8	6.6
Alder	18-24 år	4.6	5.1	6.5
	25-44 år	4.0	4.9	6.5
	45-66 år	3.2	3.4	5.1
	67-69 år	2.4	2.4	3.5
Religiøsitet	Religiøs	2.9	3.5	5.3
	Ikke-religiøs	4.2	4.7	6.0

Statistisk Sentralbyrå, 1997, som sitert i Anderssen & Slåtten, 2008, s. 20.

Tabell 1 viser forskning som er gjort blant den norske befolkning fra år 1982 til år 1996. Her ser en tydelig at nordmenns holdninger til homoseksualitet har beveget seg i en mer positiv retning, og atferd forbundet med homoseksualitet har i større grad blitt akseptert og ansett som rettferdiggjort. Dette gjelder både for individer innenfor ulike aldersgrupper

og individer med ulik religiøs tilhørighet (Statistisk Sentralbyrå, 1997, som sitert i Anderssen & Slåtten, 2008, s. 20).

Blant det norske folk kan en tydelig se at holdninger er i stadig endring, og forskningsresultater viser til en økende grad av positive eksplisitte holdninger mot homofile og lesbiske individer (Anderssen, 2002). Forskning gjort de siste 30-40 år viser at det norske samfunn i større grad aksepterer individer med homofil legning. Tidsserieundersøkelser fremstiller norske holdninger i klar endring, og holdninger mot homofile og lesbiske er av mer positiv art på 2000- tallet enn på 80- og 90-tallet (Anderssen & Slåtten, 2008).

Den mest omfattende undersøkelsen gjort blant den norske befolkning, vitner om at det norske samfunn har nøytrale eller positive holdninger mot homofile og lesbiske også i år 2009. Med et utvalg på hele 1276 forsøkspersoner, viste resultatene at flertallet av forsøkspersonene i 2009 innehadde nøytrale eller positive holdninger mot homofile og lesbiske (Andreassen, 2009).

På samme tidspunkt som denne undersøkelsen ble gjort blant 1276 nordmenn, viste forskning gjort blant norske skolebarn at ”homo” fremdeles var et av de aller mest brukte skjellsord i norske skolegårder (Jelstad, 2009). Ungdom med homofil eller lesbisk orientering rapporterte at de følte skole og arbeidsplass som utrygge arenaer. Dette var arenaer hvor homofile ungdommer opplevde trusler, verbal trakassering, og mobbing i ulike former. Internasjonale forskningsresultater viste til disse tendensene på skolearenaer i ulike land, og undersøkelser gjort av NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd, og aldring) gir ingen grunn til å tro at tilstandene skulle være noe mer positive i norske skolegårder (Moseng, 2007).

I 2008 fortalte en av fire homofile menn i Oslo at de hadde blitt utsatt for så grov vold at det var nødvendig med legehjelp (VG Nett, 2008). Selvmordraten blant homofile og lesbiske var signifikant høyere enn blant heterofile menn og kvinner (Moseng, 2007), og

lesbiske og homofile rapporterte å ha et større forbruk av ulike rusmidler enn det heterofile hadde (Moseng, 2005).

Hva er årsakene til disse motstridende funnene omkring holdninger mot homofile og lesbiske individer? Dersom et flertall av den norske befolkning er nøytralt eller positivt innstilt til homoseksualitet, hvorfor er det så vanlig at barn og unge bruker ”homo” som skjellord i norske skolegårder, og hvorfor opplever en av fire homofile menn å bli utsatt for hatsk vold? En mulig forklaring kommer fra den sosialpsykologiske grunnforskningen på holdningskonseptet. Dette vil presenteres videre i oppgaven.

Hva er Holdninger?

En holdning kan defineres som den summerte evaluering av et objekt, basert på erfaring eller kunnskap. En evaluering gjenspeiler en grad av positive eller negative tanker mot et objekt. Holdningsobjektet kan være konkret eller abstrakt, bestående av materielle ting eller personer og grupper. Individets evaluering av et holdningsobjekt er produktet av en summert og internalisert struktur hos individet, bestående av den summerte mengde individuelle komponenter relatert til objektet. Disse komponentene blir integrert av individet, og blir til en summert evaluering og total holdning mot det spesifikke holdningsobjekt. Holdningsbegrepet kan sies å bestå av tre komponenter; en affektiv, en atferdsmessig, og en kognitiv komponent (Bohner & Wänke, 2002).

For å illustrere funksjonen til de ulike holdningskomponentene, vil røyking av sigaretter her brukes som eksempel. Holdningers affektive komponent er med på å bestemme hvilke affeksjoner som er knyttet til holdningsobjektet. Den affektive komponent i ens holdning mot røyking av sigaretter vil kunne si noe om ens følelse av at røyking er godt eller vondt. Den kognitive komponent representerer vår kunnskap om holdningsobjektet. I forhold til røyking vil den kognitive komponent si noe om vår kunnskap om at røyking er

skadelig for kroppen vår, og at røyking kan føre til ulike somatiske lidelser. Den atferdsmessige komponent er med på å bestemme vår predisposisjon til spesifikk atferd mot holdningsobjektet. Atferdskomponenten vil representere hvorvidt et individ røyker sigaretter eller ikke. Forskning viser at de tre komponentene ikke bestandig er konsistente, og en kan se klare forskjeller mellom individers kunnskap om et holdningsobjekt, og deres faktiske atferd mot objektet (Bohner & Wänke, 2002). I forhold til eksempelet med røyking av sigaretter, vil nok de fleste være kjent med individer som røyker sigaretter, men som samtidig forteller at de har kunnskap om at røyking er skadelig for helsa. Dette skillet forteller om en inkonsistenthet mellom holdningens kognitive og atferdsmessige komponent.

I debatt omkring definering av holdningsbegrepet har det tidligere fremkommet uenighet omkring hvorvidt individets evalueringer av holdningsobjekter må forbli stabile over tid og dermed lagres i langtidsminnet. Debatten har dreid seg omkring hvorvidt disse to aspektene ved holdningsbegrepet må være tilstede for å kunne ta i bruk holdningsdefinisjonen på et individs evaluering av et objekt. I dette fremkommer det en uenighet i hvorvidt holdninger er stabile og lagrede konsepter som hentes frem ved behov (file – drawer - modellen), eller hvorvidt holdninger representerer midlertidige konstruksjoner som utvikles av individet i situasjoner hvor konkrete evalueringer er nødvendige (attitudes – as – constructions). Med utgangspunkt i dette attitudes - as - constructions - perspektivet skapes evaluerende bedømmelser på bakgrunn av den informasjon om et objekt som foreligger i den konkrete situasjon individet befinner seg i. Forskning har vist at begge perspektivene med stor sannsynlighet har noe for seg. Enkelte holdninger viser seg å være stabile og konsekvente over tid. Samtidig har forskning vist at holdninger kan være kontekstavhengig, og kan dermed endres ut fra hvilken situasjon og kontekst individet befinner seg i (Bohner & Wänke, 2002).

En ulik teoretisk tilnærming hevder at ett og samme individ kan inneha mer enn én holdning mot ett holdningsobjekt. For eksempel, dual – attitudes – modellen (Wilson, Lindsey, & Schooler, 2000) hevder at når en holdning endres, vil ikke en ny holdning erstatte den gamle. Derimot vil den gamle holdningen fortsette å eksistere, og fortsette å påvirke individets bedømmelser og beslutninger under ulike forhold. I en rekke studier viste disse forskerne at individers tidligere holdninger var med på å påvirke individets bedømmelser, når bedømmelsene måtte gjøres spontant og under tidspress. Uten tidspress, visste det seg at individets bedømmelser var påvirket av deres nyere tilegnede holdninger. Wilson og hans kollegaer kaller disse tidligere tilegnede holdninger for implisitte holdninger, og nyere tilegende holdninger for eksplisitte holdninger. Dette refererer til en formell modell for eksplisitt og implisitt sosial kognisjon som har blitt introdusert av Greenwald og Banaji i 1995. Greenwald og Banaji definerer implisitte holdninger som følgende: “implisitte holdninger er introspektivt uidentifiserte (eller feilaktig identifiserte) spor av tidligere erfaringer som skaper gunstige eller ikke – gunstige følelser, tanker, eller handlinger mot sosiale objekter” (Greenwald & Banaji, 1995, s. 8, egen oversettelse). Med andre ord, implisitte holdninger er holdninger som ikke er tilgjengelige for introspeksjon og selv – rapportering, men som kan være med på å påvirke individets følelser og handlinger overfor ulike objekter. Eksplisitte holdninger, til motsetning, er tilgjengelige for introspeksjon, og kan derfor rapporteres for eksempel i et spørreskjema.

Eksplisitte og Implisitte Holdninger

Innenfor sosialpsykologien har forskning på individers eksplisitte og implisitte holdninger utviklet seg til å bli et viktig forskningsområde siden Greenwald, McGhee og Schwartz i 1998 introduserte deres implisitte målingsmetode; Implicit Association - testen (IAT). Implicit Association - testen måler de holdninger og de overbevisninger individer

ikke selv er bevisste, eller ikke er villige til å rapportere. IAT måler responstider på oppgaver forsøkspersonen blir presentert for på en datamaskin. Oppgavene i seg selv er enkle og består i å sortere ord eller bilder i én av to kategorier, ved å trykke på én av to taster på et tastatur. Implisitte holdninger måles ut fra hurtigheten deltakerne fullfører oppgavene på (se metodedelen nedenfor for detaljer).

Implicit Association – testen har vært et viktig måleverktøy siden dens introduksjon på slutten av 1990-tallet. Ved testens introduksjon var formålet med testen å måle individuelle forskjeller i implisitt kognisjon. Individuelle forskjeller var forventet å skulle fremtre i målingen av individers assosiasjoner mellom to målkonsepter sammen med positivt eller negativt ladede ord. For eksempel, dersom forsøkspersonen viste lengre responstid på assosiasjonen mellom stereotypiske ”svarte” fornavn og et positivt ord, enn mellom stereotypiske ”hvite” fornavn og et positivt ord, skulle dette vitne om en preferanse for hvite mennesker fremfor svarte (Bohner & Wänke, 2002). Implicit Association – testen skulle på denne måten vise individets implisitte og ubevisste holdninger, som sannsynligvis ikke ville fremkomme på en direkte måling ved bruk av spørreskjema.

Forskning gjort med bruk av Implicit Association - testen har ofte vist til uoverensstemmelser mellom individers eksplisitte og implisitte holdninger i flere ulike sammenhenger, eksempelvis ved forbrukeratferd, helsereelatert atferd, og stereotyper (for referat se Hofmann, Gawronski, Gschwendner, Le, & Schmitt, 2005, og Greenwald, Poehlman, Uhlman, & Banaji, 2009). Implicit Association – testen blir i utstrakt grad tatt i bruk i målinger av holdninger mot det som kan karakteriseres som sensitive temaer. Avvik har ofte blitt observert mellom individers implisitte og eksplisitte holdninger til ulike sensitive temaer (Bohner & Wänke, 2002). Homoseksualitet og individers holdninger mot ulike seksuelle legninger kan kategoriseres som sensitive temaer, og homofile individer faller inn under kategoriene sensitive holdningsobjekter (Banse, Seise, & Zerbes, 2001).

Forsøkspersoners villighet til å modifisere sine responser i forbindelse med rapportering, selvpresentasjon, er forventet å være en viktig faktor for den svake korrelasjonen mellom individers implisitte og eksplisitte holdninger mot objekter som kan kategoriseres som sensitive holdningsobjekter. Selvpresentasjon kan oppstå både grunnet personlige årsaker – at en selv ikke er kjent sin egen holdning mot objektet, eller ikke ønsker å akseptere ens egen holdning. Selvpresentasjon kan også begrunnes ut fra sosiale årsaker – at en ikke ønsker at andre skal vite om ens holdning mot holdningsobjektet (Greenwald et al., 1998).

Tidligere forskning har vist at en sterkere korrelasjon mellom individers eksplisitte og implisitte holdninger vil kunne fremtre dersom individets hensynstakelse av egen selvpresentasjon er lav. Med dette menes det at dersom forsøkspersonen har akseptert sin egen holdning mot objektet, samt ikke er opptatt av å skjule sin holdning overfor andre, vil korrelasjonen mellom forsøkspersonens implisitte og eksplisitte holdning mot objektet sannsynligvis være sterkere. Til sammenligning vil korrelasjonen med stor sannsynlighet fremstå som svakere dersom forsøkspersonen ikke har akseptert sin egen holdning mot objektet eller ønsker å skjule sin holdning overfor andre individer (Greenwald et al., 1998).

Forskning på Implisitte Holdninger mot Homofile

Gitt det potensielle skillet mellom implisitte og eksplisitte holdninger som har blitt beskrevet overfor, er det ikke overraskende at forskere allerede har tatt i bruk Implicit Association – testen i forskning på holdninger mot homofile og lesbiske i flere ulike land. Melanie Steffens og hennes kollegaer har gjort flere undersøkelser i Tyskland som viste at de eksplisitte holdningene mot homofile målt ved bruk av spørreskjema, var positive. Derimot viste resultater fra IAT at de ubevisste holdningene mot homofile og lesbiske var av negativ art (Steffens, 2005; Steffens & Buchner, 2003). Disse funnene bekrefter at individers

eksplisitte og implisitte holdninger kan være i strid med hverandre, og belyser nødvendigheten av å oppnå innsikt i både individers eksplisitte, men også implisitte holdninger. I to studier gjort med svenske forsøkspersoner som utvalg, fant Rohner og Björklund (2006) negative implisitte holdninger mot homofile og lesbiske i det totale utvalg (Eksperiment 1), og i det heteroseksuelle delutvalg (Eksperiment 2). Mer negative implisitte holdninger hos heterofile menn enn hos homofile menn har også blitt rapportert hos nordamerikanske studenter (Jellison, McConnell, & Gabriel, 2004). En stor internettstudie er for tiden under gjennomføring som et samarbeidsprosjekt mellom Likestillings- og diskrimineringsombudet og forskningsteamet til Greenwald (IAT Corp., u.å.; Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2007). Studien undersøker hvorvidt en uoverensstemmelse mellom eksplisitte og implisitte holdninger mot homofile og lesbiske eksisterer i det norske samfunn. Resultatene fra studien er derimot ikke tilgjengelige på nåværende tidspunkt (E. Olli, Likestillings- og diskrimineringsombudet, personlig kommunikasjon, 9. November, 2010¹).

Kritiske Aspekter ved Bruk av IAT

Den siste tiden har potensielle problemer ved bruken av Implicit Association – testen blitt identifisert, og disse vil måtte tas med i betraktning også i denne studien. Ett kritisk aspekt er at IAT ikke nødvendigvis måler holdninger mot et holdningsobjekt, men måler grad av fortrolighet og kjennskap til stimulusord- eller bilder som tas i bruk i testen. For å demonstrere dette utformet Brendl, Markman og Messner (2001) en IAT hvor holdningsobjekter som normalt ville vise negative implisitte skårer (slik som ”insekt”), ble sammenlignet med ukjente holdningsobjekter, herunder ord uten mening skapt av tilfeldige stavelser. Forskerne demonstrerte med dette at tilstedeværelsen av en ukjent

---

¹ Ny personlig kontakt via e-post 03.03.2012, men har på nåværende tidspunkt ikke mottatt svar.

sammenligningskategori (ordene uten mening), ledet til IAT – skårer som minnet om positive evalueringer, selv for holdningsobjekter som normalt ville motta negative evalueringer (slik som ”insekt”). Dette er et viktig kritisk aspekt dersom en ser på forskning som har tatt i bruk IAT, eksempelvis forskning på hvite amerikanske studenters implisitte holdninger mot hvite og mørkhudede individer. Denne type forskning har ofte tatt i bruk materiale som er ulikt i forhold til fortrolighets- og kjennsapsaspektet. For eksempel, Greenwald et al. (1998) fremstilte kategorien ”hvit person” med kjente engelske fornavn slik som ”Katie” og ”Betsie”, men fremstilte kategorien ”mørkhudet person” med relativt ukjente fornavn som ”Latonya” og ”Tashika” (se Greenwald et al., 1998, s. 1465, og deres appendiks A). På denne måten vil det være vanskelig å tolke hvorvidt Greenwald og hans kollegaers resultater virkelig viser implisitte fordommer mot mørkhudede hos deres hvite studenter, eller hvorvidt deres resultater simpelthen viser til ulikheter i individers fortrolighet og kjennskap til de fornavn som ble brukt som stimulusmateriale. I forskning på implisitte holdninger mot homofile og lesbiske vil slike systematiske forskjeller i fortrolighet og kjennskap til stimuli som representerer ”homoseksuell” og ”heteroseksuell” også i prinsippet være mulig, og vil behøve å lukes ut i utvalget av materiale for denne studien (se avsnitt om pilotstudien nedenfor for detaljer).

Et annet kritisk aspekt omhandler det faktum at Implicit Association – testen er en relativ måling av implisitte holdninger. I forhold til forskningsspørsmålet på denne studien, vil dette innebære at IAT – skårer ikke reflekterer implisitte holdninger mot homofile og lesbiske. I motsetning vil det derimot kunne reflektere implisitte holdninger mot homofile og lesbiske, i sammenligning med implisitte holdninger mot heterofile. Det har blitt argumentert at negative IAT – skårer ikke nødvendigvis indikerer negative implisitte holdninger (Brendl, Markman, & Messner, 2001), eller faktiske fordommer (Arkes & Tetlock, 2004). I stedet er det mulig at individer med negative IAT – skårer har positive

holdninger mot homofile og lesbiske, men at deres implisitte holdninger mot heteroseksuelle er enda mer positive (som vil resultere i en negativ IAT – skåre mot homofile og lesbiske).

For å eliminere dette problemet i fortolkning av IAT – resultater, har forskere gjennom tiden utviklet en rekke varianter av den opprinnelige Implicit Association – testen, som ikke behøver en sammenligningskategori. Eksempler er Go/No-Go Association Task (GNAT; Nosek & Banaji, 2001), Single - Target IAT (ST-IAT; Wigboldus, Holland, & Van Knippenberg, 2006), Single - Attribute IAT (Penke, Eichstaedt, & Asendorpf, 2006), Single - Category IAT (Karpinski & Steinman, 2006), Brief IAT (Sriram & Greenwald, 2009), og Category - Focus IAT (CF-IAT; Siebler et al., 2010). For å unngå problemer i forbindelse med korrekte fortolkninger av skårer for implisitte holdninger, tok denne studien i bruk både en standard Implicit Association - test (Greenwald et al., 1998) og en variant av Implicit Association - testen som ikke behøver en sammenligningskategori; en CF – IAT (Siebler et al., 2010).

Forskningsspørsmål

Forskning på holdninger mot individer med homofil legning har økt de siste 30 år. Forskning på dette området er nå ansett som en veletablert forskningsgren. Holdninger mot homofile og lesbiske har blitt undersøkt på kryss av forsøkspersoners nasjonalitet, kjønn, alder, og yrkesretning (Ellis, Kitzinger, & Wilkinson, 2002). Innenfor nyere sosialpsykologisk forskning kan en se et økt fokus på måling av både eksplisitte og implisitte holdninger. Nyere internasjonal forskning ser verdien i å undersøke både individers eksplisitte holdninger mot homofile og lesbiske, men også de holdninger som ikke fremkommer på direkte spørreskjema eller selvrapporter. Da en vet at det er de indirekte og ubevisste holdninger som er med på å bestemme vår umiddelbare og automatiske atferd mot

andre mennesker, er det opplagt at et fokus på ubevisste holdninger er nødvendig (Bohner & Wänke, 2002).

Resultater fra forskning på holdninger mot homofile og lesbiske i Norge har vist funn i uoverensstemmelse. På den ene siden viser enkelte studier at holdningene mot homofile og lesbiske har beveget seg i en positiv retning de siste år, og at disse holdningene er av nøytral eller positiv art i dagens samfunn. På den annen side finnes det også funn som peker på sterke negative holdninger mot homofile og lesbiske individer. I likhet med sosialpsykologisk forskning gjort de siste to tiår, forventer jeg at denne uoverensstemmelsen kan forklares ut fra den simultane tilstedeværelsen av to, muligens uoverensstemmende, holdninger i ett og samme individ; en eksplisitt holdning som kan måles ved bruk av spørreskjema, og en implisitt holdning som kan måles ved bruk av måleinstrumenter som Implicit Association – testen. Mer spesifikt, mine to forskningshypoteser for denne mastergradsavhandlingen er: 1. forsøkspersoner vil vise positive eksplisitte holdninger mot homofile og lesbiske, og 2. forsøkspersoner vil vise negative implisitte holdninger mot homofile og lesbiske.

Pilotstudien

Formål

Pilotstudien ble gjennomført for å velge ut ord og bilder for Implicit Association - testen som skulle utformes til bruk i hovedstudien. Hovedstudiens IAT krevde to sett med bilder som ble tydelig identifisert som bestående av enten heteroseksuelle eller homoseksuelle individer, men som ikke skilte seg fra hverandre på dimensjonen behagelig / ubehagelig. Implicit Association - testen for hovedstudien krevde også to sett med ord som ble tydelig vurdert som behagelig eller ubehagelig, men som ikke skilte seg fra hverandre på dimensjonen heteroseksuell / homoseksuell.

Et eksempel på et lite adekvat ord for bruk på Implicit Association - testen i hovedstudien var ordet ”regnbue”. Regnbue ville mest sannsynligvis bli vurdert som et behagelig ord, men ordet er også et symbol på homobevegelser i flere ulike land, og ville derfor kunne vurderes som et mer homoseksuelt enn heteroseksuelt ord. Ordet regnbue ville derfor ikke være egnet for denne studien hvor ord og bilder skulle representere enten evaluering av behagelig / ubehagelig eller seksuell orientering, men ikke representere begge deler på samme tid.

I tillegg ville det være nødvendig å velge ut ord og bilder som ikke var systematisk ulike i henhold til deltakernes fortrolighet og kjennskap til materialet.

Metode

Deltakere. Deltakere på pilotstudien var studenter ved Universitetet i Tromsø. Studentene tok et innføringskurs i psykologi høsten 2010. Studentene ble oppsøkt på et av kursets seminarer, hvor jeg på forhånd hadde bedt om tillatelse til å oppsøke studentene av

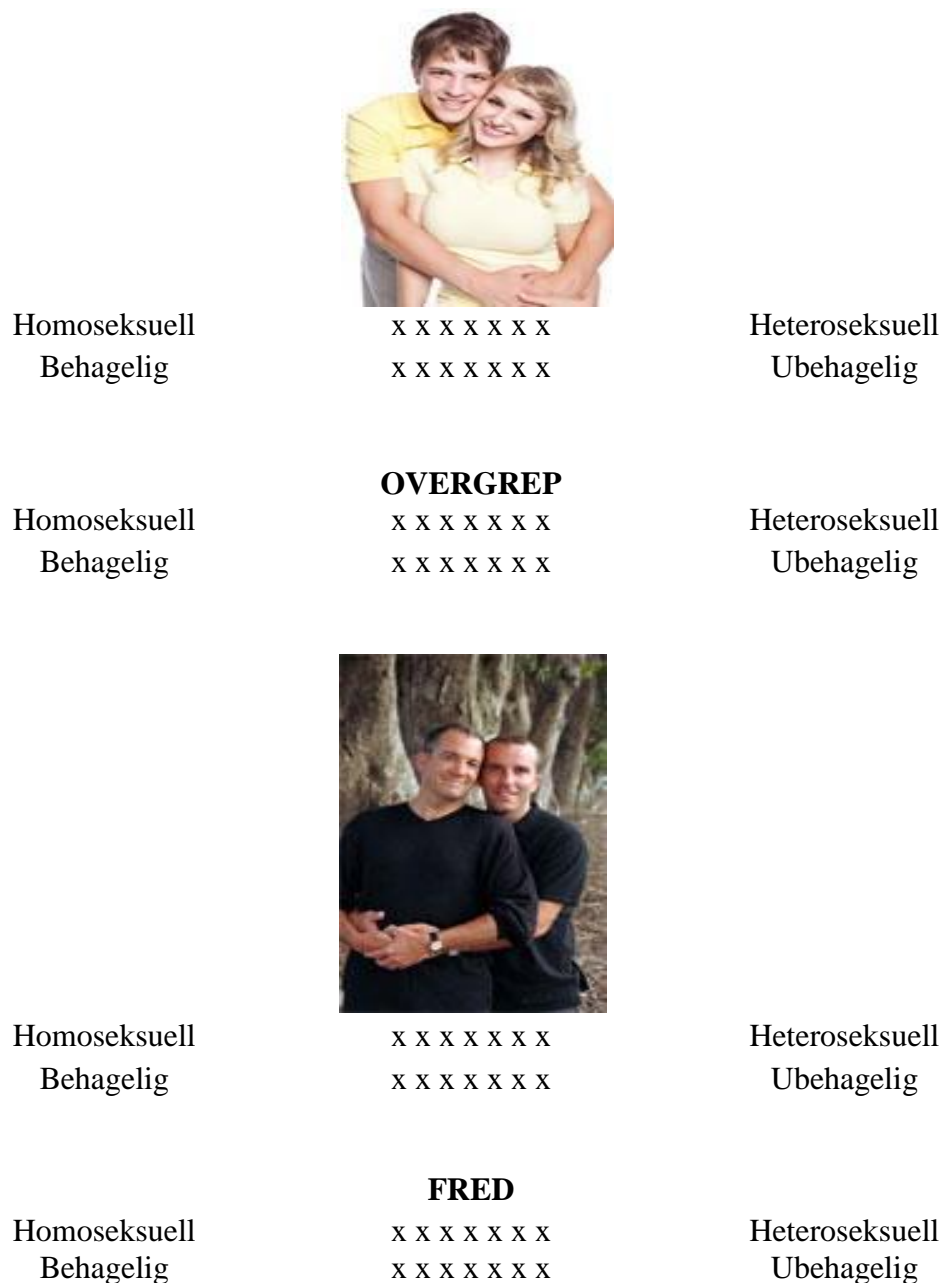
deres seminarleder. 16 deltakere tok del i pilotstudien. Alle deltakerne ble informert om deres anonymitet, samt deres frivillige deltakelse, og deres rett til å trekke seg fra deltakelse i pilotstudien til enhver tid. Deltakerne ble belønnet med et FLAX – lodd med verdi på 25 NOK.

Materiale. Deltakerne fikk utdelt et skjema hvor de innledningsvis ble bedt om å krysse av for deres kjønn og alder. Deltakerne ble deretter presentert for et utvalg bilder og ord, i alt 24 bilder og 24 ord. Se Figur 1 for eksempel på en side fra skjemaet deltakerne fikk utdelt.

Bildene. Bildene presenterte par som stod nært hverandre i nøytrale settinger. Av 24 bilder, ble deltakerne presentert for seks bilder av lesbiske par, seks bilder av homofile par, og 12 bilder av heterofile par. Dette for å få lik mengde bilder av heteroseksuelle og homoseksuelle par. Bildene ble hentet fra internettsiden <http://www.fotosearch.com>. Bildene ble matchet slik at de var tilnærmet lik på alle dimensjoner, for utenom den dimensjonen som var under måling, nemlig seksuell legning. Alle bildene bestod av individer med lys hudfarge, alle individer var innenfor samme aldersgruppe, ingen av bildene inneholdt nakenhet, og alle bildene bestod av par hvor det ene individet stod plassert foran det andre. Spesiell vekt ble lagt på å velge ut bilder som ikke var ulike hverandre i henhold til fortrolighet og kjennskap. For å oppnå dette var samtlige av personene på alle bildene ukjente for deltakerne (ingen av personene var kjente personer eller kjendiser), og hadde ingen spesielle attributter (for eksempel hadde ingen av personene tatoveringer, ingen hadde uvanlig bekledding, og ingen hadde uvanlige hårfrisyrer).

Ordene. Av de 24 ordene deltakerne ble presentert for, var halvparten behagelige og den andre halvpart ubehagelige. Ordene som ble brukt i pilotstudien ble hentet fra Greenwald, McGhee og Schwartz sitt opprinnelige utvalg ord i deres Implicit Association - test (se Greenwald et al., 1998, s. 1479). Jeg oversatte ordene direkte til norsk. På samme måte som bildene skulle være like på alle dimensjoner for utenom å vise heteroseksuelle eller homoseksuelle individer, skulle ordene være like på alle dimensjoner for utenom å være behagelige eller ubehagelige. For å være sikker på at dette var tilfellet, ble ordpar dannet. Ordparene hadde som minimumskrav at de skulle inneholde omtrentlig likt antall stavelser, og skulle inneholde fortrinnsvis også samme type bokstaver. Ordene i ordparene var ulike hverandre på dimensjonen behagelig / ubehagelig (eksempelvis helse og fengsel). Videre var alle ordene ord som finnes i et hverdagslig språk og i media. Derfor var det ingen tydelig forskjell mellom ordene i henhold til fortrolighet og kjennskap.

Responsskala. Deltakerne ble bedt om å vurdere de 24 bildene og de 24 ordene på to syvpunkts skalaer hver, hvor de ulike ytterpunktene representerte ”homoseksuell” og ”heteroseksuell”, samt ”behagelig” og ”ubehagelig”. For å unngå noen form for påvirkning av responser bestod skalaene av x’er, og ikke av tall. Å plassere homoseksuell eller heteroseksuell på ytterpunkter med negativt eller positivt fortegn, ville kunne påvirke deltakerne, og deltakerne kunne oppfatte at bildene av de ulike parene allerede var vurdert i en negativ eller en positiv retning. Nullpunktet på skalaen, som her ble den x i midten av de syv x’ene, ble vurdert som det nøytrale midtpunkt.

Figur 1. Figuren viser to av de bilder og to av de ord deltakerne ble presentert for på pilotstudien.

Prosedyre. Forsøkspersonene fikk en kort og generell muntlig forklaring av formålet med studien før gjennomføring. Dette ble gjort av forsøksleder. Her ble deltakerne informert om at studien tok sikte på å velge ut det best egnede materialet for bruk i hovedstudien. Deltakerne fikk ikke informasjon utover dette, for å unngå eventuelle

påvirkninger av deres responser. For mye informasjon om studiens mål og mening, ville kunne resultere i at forsøkspersonene ga de responser som de trodde var sosialt forventet, og som fremstilte deltakerne på best mulig måte (Martin, Carlson, & Buskist, 2007, s. 62).

Deltakerne fikk beskjed om å fylle ut skjemaet for seg selv, uten å snakke med noen av de andre deltakerne. Etter ferdig utfylt skjema ble deltakerne belønnet med et FLAX – lodd.

Resultater og Utvalg av Materiale for Hovedstudien

En *t*-test ble gjennomført i SPSS, hvor jeg undersøkte for forskjeller fra skalaens nøytrale midtpunkt. Ordene ble valgt ut slik at de var signifikant forskjellige fra skalaens nøytrale midtpunkt på dimensjonen behagelig / ubehagelig i enten positiv eller negativ retning, men på samme tidspunkt ikke signifikant forskjellige fra skalaens nøytrale midtpunkt på dimensjonen heteroseksuell / homoseksuell. Bildene skulle velges ut slik at de var signifikant forskjellige fra skalaens nøytrale midtpunkt på dimensjonen heteroseksuell / homoseksuell, men på samme tidspunkt ikke signifikant forskjellig fra skalaens nøytrale midtpunkt på dimensjonen behagelig / ubehagelig. Deltakerne på pilotstudien viste positive evalueringer av omtrent alle par på bildene, og jeg kunne derfor ikke velge to sett med bilder av ”perfekt” nøytrale par. Derfor ble det endelige utvalg av bilder slik at både bildene av heteroseksuelle par og homoseksuelle par, mottok positive evalueringer i tilnærmet lik grad. Se Tabell 2 for de gjennomsnittlige vurderinger av det endelige utvalg stimulusmateriale.

Tabell 2

Tabellen viser gjennomsnittsresponsen på en skala fra -3 til +3

	Homoseksuell – Heteroseksuell skala (-3 til +3)	Ubehagelig- Behagelig skala (-3 til +3)
Hetero 1	2.20 ***	.87 *
Hetero 2	2.06 ***	.87 *
Hetero 3	2.13 ***	1.19 **
Hetero 4	2.69 ***	1.25 *
Hetero 5	2.56 ***	1.38 ***
Hetero 6	2.44 ***	1.44 ***
Homo 1	-2.25 ***	.80 *
Homo 2	-1.56 ***	1.13 **
Homo 3	-2.40 ***	.27
Lesbisk 1	-1.62 ***	1.13 **
Lesbisk 2	-2.37 ***	1.00 *
Lesbisk 3	-1.47 **	.67
Helse	.06	.75 *
Glede	.00 ^a	2.25 ***
Lykkelig	.00 ^a	3.00 ^a
Ære	-.20	1.53 ***
Fred	.12	2.25 ***
Latter	.00 ^a	2.69 ***
Fengsel	.07	-2.37 ***
Drepe	.00 ^a	-2.81 ***
Ulykke	.06	-2.19 ***
Smerte	-.07	-2.60 ***
Mord	-.07	-2.75 ***
Råtten	.00 ^a	-2.56 ***

Notat. Stjernene viser resultatet fra *t*-testene angående forskjellene fra det nøytrale midtpunkt på skalaen (null): * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, ^a = Nivå av signifikans kunne ikke utregnes da alle deltakere valgte det samme punkt på skalaen.

Diskusjon

Målet med pilotstudien var å velge ut det materialet som var best egnet for bruk i hovedstudien. I denne sammenheng ville det best egnede materiale være de bilder som ble vurdert som mest homoseksuell / heteroseksuell og de ord som ble vurdert som mest behagelig / ubehagelig. Jeg ønsket å forsikre meg om at de behagelige og ubehagelige ordene var ulik hverandre på dimensjonen behagelig / ubehagelig, men ikke ulik hverandre på dimensjonen heteroseksuell / homoseksuell. For de to sett med bilder, ønsket jeg å forsikre meg om at det motsatte var tilfellet.

Analysen av responser på pilotstudien resulterte i et utvalg materiale for bruk i hovedstudien. I tillegg hadde materialet blitt valgt ut slik at verken behagelige eller ubehagelige ord, eller bilder av heterofile og homofile par, var ulike hverandre i henhold til fortrolighet og kjennskap. Det utvalgte materialet bestod av tre bilder av lesbiske par, tre bilder av homofile par, seks bilder av heterofile par, seks behagelige ord, og seks ubehagelige ord. Se Tabell 2 og appendiks for det endelige utvalg ord og bilder. Disse bildene og ordene dannet grunnlaget for utarbeidingen av Implicit Association - testen til hovedstudien.

Hovedstudien

Generell Informasjon

Med utgangspunkt i det materiale som ble analysert som best egnet fra pilotstudien, ble hovedstudien gjennomført i løpet av desember 2010 og januar 2011. Studien ble gjennomført på Universitetet i Tromsø, på forskningsrom tilegnet forskning innenfor sosialpsykologi. Hovedstudien tok sikte på å undersøke implisitte og eksplisitte holdninger mot homofile og lesbiske, ved bruk av både selvrappporter og måling av responstider på ulike stimuli. I tillegg ble deltakernes grad av kontakt med homofile og lesbiske individer målt. En måling av deltakernes grad av villighet til støttende atferd mot homofile og lesbiske individer ble også gjennomført (se nedenfor for detaljer). Studien er av kvantitativ art. En kvantitativt studie har som siktemål å oppnå kunnskap om bevis for en teori, gjennom måling av variabler som produserer numeriske resultater (Field, 2009).

Deltakere

Førtito studenter ved Universitetet i Tromsø (26 kvinner og 16 menn) deltok i hovedstudien. Deres gjennomsnittsalder var 25.29 år ($SD = 6.85$; spennvidde 19-49 år). Førti deltakere identifiserte seg selv som heteroseksuelle, mens to deltakere identifiserte seg selv som biseksuelle.

Deltakelse i studien ble, i samråd med studieadministrasjonen ved Universitetet i Tromsø, godkjent som arbeidskrav i et psykologiemne for studenter ved årsstudiet i psykologi. Kort informasjon om studien ble presentert for studentene på deres forum på universitetet sin hjemmeside. Studentene som ønsket å delta i studien for å få godkjent sitt arbeidskrav, tok kontakt med forsøksleder.

I tillegg til psykologistudenter som deltakere, ble også snowballing - teknikken tatt i bruk for å rekruttere deltakere. På denne måten var også en del av deltakerne studenter på andre studieretninger og fakulteter. Samtlige av deltakerne var registrerte som studenter ved Universitetet i Tromsø.

Variabler og Design

For å undersøke den eventuelle forskjellen mellom eksplisitte og implisitte holdninger mot homofile og lesbiske, brukte jeg ulike målingsmetoder som tok for seg hvert sitt aspekt ved individers eksplisitte og implisitte holdninger. I tillegg ble måling av grad av kontakt med homofile og lesbiske, samt atferdsintensjon mot homofile og lesbiske individer gjennomført. Alle deltakerne gjennomførte alle målingene.

For å kontrollere for uønskede effekter som konsekvens av rekkefølgen på stimulusmaterialet, ble rekkefølgene i målingene variert. Halvparten av deltakerne gjennomførte den eksplisitte målingen før den implisitte. For de resterende deltakerne ble den motsatte rekkefølgen gjennomført. For samme grunn ble ulike rekkefølger tatt i bruk i den implisitte målingen i studien (se nedenfor for detaljer). Samtlige variasjoner av rekkefølgene ble tatt i bruk for metodologiske årsaker, men hadde ingen relasjon til testingen av hypotesene. De vil derfor ikke bli diskutert ytterligere i denne avhandlingen. Hovedstudien hadde et korrelasjonelt (ikke - eksperimentelt) design.

Materiale

Eksplisitt måling. I målingen av eksplisitte holdninger mot homofile og lesbiske tok hovedstudien i bruk to instrumenter: en måling av generelle holdninger mot homofile og

lesbiske (Anderssen, 2002), og ATLG (the Attitudes Towards Lesbians and Gays) – skalaen (Herek & Capitanio, 1999).

Generell holdningsmåling. I målingen av de eksplisitte holdninger ble forsøkspersonene først spurt om deres generelle holdninger mot homofile menn og lesbiske kvinner. Disse spørsmålene ble brukt med utgangspunkt i Anderssen (2002) sin forskning. Spørsmålene tok sikte på å få forsøkspersonene til å rapportere de holdninger som de selv mente de innehadde. Spørsmålene deltakerne ble presentert for var ”Hva er dine generelle holdninger mot homofile menn?”, og ”Hva er dine generelle holdninger mot lesbiske kvinner?”. På begge de to spørsmålene hadde forsøkspersonene mulighet til å gi besvarelser på en sekspunkts skala, hvor responsene var merket med “veldig positive” (kodet som 6), “positive” (5), “noe positive” (4), “noe negative” (3), “negative” (2), “veldig negative” (1).

Responsene på disse to spørsmålene viste seg å korrelere i stor grad, $r(41) = .76$, og derfor ble deres middelvei beregnet som en enkel indeks på generelle holdninger mot homoseksuelle individer. Indeksen hadde en teoretisk skala som strakk seg fra 1 (negativ holdning) til 6 (positiv holdning).

The Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Scale (ATLG - scale). For videre å måle forsøkspersonenes eksplisitte holdninger mot homofile og lesbiske, ble det anvendt en skala utarbeidet av Herek og Capitanio (1999). ATLG (The Attitudes Toward Lesbians and Gay Men) - skalaen presenterte forsøkspersonene for åtte ulike påstander, hvor fire påstander omhandlet lesbiske kvinner, og fire påstander omhandlet homofile menn (Herek & Capitanio, 1999). ATLG - skalaen fra 1999 er en forkortet versjon av den opprinnelige skalaen utarbeidet av Herek i 1984. Den opprinnelige skalaen bestod av tjue påstander,

herav ti påstander om lesbiske kvinner (ATL – Attitudes Toward Lesbians), og ti påstander om homofile menn (ATG - Attitudes Toward Gay Men). ATLG - skalaen i sin forkortede versjon blir ansett som både reliabel og valid, og er anbefalt som måleverktøy for eksplisitte holdninger i forskning.

Da ATLG - skalaen i sin opprinnelige form var på engelsk, oversatte jeg skalaen til norsk. Jeg oversatte påstandene så direkte som mulig for å unngå store endringer, men samtidig ble påstandene oversatt på en slik måte at de ville bli oppfattet som forståelige for forsøkspersonene. Forsøkspersonene fikk beskjed om å ta stilling til de ulike påstandene, og rapportere sin grad av enighet på en firepunkts skala hvor responsene var merket med ”svært enig” (kodet som 4), ”noe enig” (3), ”noe uenig” (2), og ”svært uenig” (1).

ATG - skalaen. Attitude Toward Gay Men - skalaen presenterte forsøkspersonen for fire påstander som omhandlet homofile menn. Deltakerne ble bedt om å vurdere sin enighet i påstandene ”Sex mellom to menn er feil” (omvendt kodet), ”Jeg synes mannlig homoseksualitet (homofile menn) er frastøtende” (omvendt kodet), ”Homoseksualitet er et naturlig uttrykk for seksualitet hos menn”, og ” En homoseksuell mann kan være et like godt menneske som ethvert annet menneske”.

ATL - skalaen. Attitude Toward Lesbian - skalaen presenterte forsøkspersonen for fire påstander som omhandlet lesbiske kvinner. Deltakerne ble bedt om å vurdere sin enighet i påstandene ”Kvinnelig homoseksualitet er et naturlig uttrykk for seksualitet hos kvinner”, ”En lesbisk kvinne kan være et like godt menneske som ethvert annet menneske”, ”Sex mellom to kvinner er feil” (omvendt kodet), og ”Jeg synes kvinnelig homoseksualitet (lesbiske kvinner) er frastøtende” (omvendt kodet).

Skåring av ATG og ATL. Etter å ha omkodet de responser som var av negativ art, viste det seg at responsene til de åtte påstandene var tilfredsstillende konsistente, med Cronbach's Alpha = .70. Middelerdi ble beregnet til en enkel indeks på holdninger mot homofile individer. Indeksen hadde en teoretisk skala som strakk seg fra 1 (negativ holdning) til 4 (positiv holdning).

Implisitt måling. I målingen av implisitte holdninger mot homofile og lesbiske tok hovedstudien i bruk to instrumenter: Implicit Association – testen (Greenwald et al., 1998), og Category – Focus IAT (Siebler et al., 2010).

Generell prosedyre. Deltakernes implisitte holdninger ble målt ved presentasjon av en oppgave på datamaskin hvor deltakerne ble presentert for en stimulus (et ord eller et bilde) på dataskjermen, en stimulus om gangen. Deltakerne skulle respondere ved å trykke på én av to taster på tastaturet. Instruksjoner på dataskjermen fortalte deltakerne hvilken tast på tastaturet som skulle trykkes på (se Figur 2 for illustrasjon). De stimuli deltakerne ble presentert for var de 12 ord og 12 bilder som var valgt ut fra pilotstudien. Stimuliene ble presentert to ganger hver, i tilfeldig rekkefølge, i 14 blokker som brukte ulike benevnelser (se Tabell 3). Det totale antall tastetrykk var 24 stimuli x 2 repetisjoner per stimulus x 14 blokker = 672.

For å unngå uønskede effekter ut fra rekkefølge ble det brukt forskjellige rekkefølger. Fire ulike rekkefølger av datamaterialet ble tatt i bruk: 2 (første målgruppe: heteroseksuelle vs. homoseksuelle) x 2 (første instrument: Standard IAT vs. CF – IAT). Hver deltaker gjennomførte alle blokkene i en spesifikk rekkefølge.

Standard IAT

Trykk "D" dersom: HOMOSEKSUEL eller BEHAGELIG	Trykk "K" dersom: HETEROSEKSUEL eller UBEHAGELIG
--	---

A photograph showing a man and a woman in a close embrace. The man is wearing a blue shirt and has his arms around the woman. The woman is wearing a white top. Below the photograph is a large red 'X' mark.

Category - Focus IAT

Trykk "D" dersom: HOMOSEKSUEL eller BEHAGELIG	Trykk "K" dersom: (noe annet)
--	----------------------------------

latter

Figur 2. Figuren viser både standard IAT og CF - IAT. X indikerte at feil tast ble trykket på, og at feilen måtte rettes opp ved å trykke på den korrekte tast.

Tabell 3

Tabellen viser malen som ble brukt for å utvikle de fire ulike rekkefølgene

Blokk	Venstrehåndskode	Høyrehåndskode	Mål
1	Heteroseksuell	Homoseksuell	Øvelse
2	Behagelig	Ubehagelig	Øvelse
3	Heteroseksuell eller Behagelig	(noe annet)	CF-IAT
4	Heteroseksuell eller Behagelig	(noe annet)	CF-IAT
5	Heteroseksuell eller Ubehagelig	(noe annet)	CF-IAT
6	Heteroseksuell eller Ubehagelig	(noe annet)	CF-IAT
7	Homoseksuell eller Behagelig	(noe annet)	CF-IAT
8	Homoseksuell eller Behagelig	(noe annet)	CF-IAT
9	Homoseksuell eller Ubehagelig	(noe annet)	CF-IAT
10	Homoseksuell eller Ubehagelig	(noe annet)	CF-IAT
11	Heteroseksuell eller Behagelig	Homoseksuell eller Ubehagelig	Std. IAT
12	Heteroseksuell eller Behagelig	Homoseksuell eller Ubehagelig	Std. IAT
13	Homoseksuell eller Behagelig	Heteroseksuell eller Ubehagelig	Std. IAT
14	Homoseksuell eller Behagelig	Heteroseksuell eller Ubehagelig	Std. IAT

Instruksjonene ba deltakerne om å respondere hurtig, men samtidig gi så få feilaktige responser som mulig. Dersom en deltaker responderte med å trykke på en feil tast, ville en rød X vise seg på dataskjermen, og feilen måtte rettes opp ved deretter å trykke på den korrekte tast. For hvert tastetrykk ble responstider målt, samt hvorvidt responsene var korrekte eller feilaktige.

Standard IAT. Implicit Association - testen (Greenwald et al., 1998) brukte alle fire typer stimuli (behagelige ord, ubehagelige ord, bilder av heteroseksuelle par og bilder av homoseksuelle par) i hver blokk. I de ulike blokkene ble instruksjonene systematisk variert med hvilke målgruppe og hvilken valens (behagelig eller ubehagelig) som delte samme tast på tastaturet. For eksempel, i blokk 11 og 12 delte bilder av homoseksuelle par høyrehåndsknapp med ubehagelige ord, mens i blokk 13 og 14 delte bilder av homoseksuelle par venstrehåndsknapp med behagelige ord. Dersom deltakerne ikke mentalt assosierte en målgruppe (eksempelvis homoseksuelle) med en bestemt valens (eksempelvis ubehagelig), ville de respondere like raskt uavhengig av hvilke responstaster som var tilegnet de ulike oppgavene. Dersom deltakerne mentalt assosierte en målgruppe med en bestemt valens, ville de respondere hurtigere når denne målgruppen og den bestemte valensen delte responstast.

Standard IAT – skårer ble utregnet som de gjennomsnittlige responstider i blokk 13 og 14, minus de gjennomsnittlige responstider i blokk 11 og 12. Skårer nært null indikerte at deltakerne assosierte ”behagelig” like lett med homoseksuelle som med heteroseksuelle. Positive skårer indikerte at deltakere responderte langsommere når behagelige ord delte responstast med bilder av homoseksuelle par enn med bilder av heteroseksuelle par – dette innebærte en preferanse for heteroseksuelle fremfor homoseksuelle. Negative skårer indikerte det motsatte responstidsmønster, og dermed en preferanse for homoseksuelle fremfor heteroseksuelle.

Category - Focus IAT. Category - Focus IAT (Siebler et al., 2010) brukte også alle fire typer stimuli i hver blokk. I CF - IAT, i motsetning til ved standard IAT, blir høyre- og venstrehåndskodene nevnt med bare to typer stimuli (eksempelvis ”heteroseksuell eller ubehagelig”), men bruker en summert beskrivelse (”noe annet”) for de andre to

stimuli. Denne teknikken gjør at deltakernes oppmerksomhet blir fokusert på de to kategorier som nevnes med deres navn, og vekk fra de resterende to kategorier. Målet med denne teknikken var å få mulighet til å foreta to separate målinger av implisitte holdninger mot hver av målgruppene. Dette er ulikt en standard IAT, da standard IAT gir en enkel, relativ holdningsmåling (som i denne studien gjenspeiler hvilke av de to målgrupper som er bedre likt enn den andre målgruppe). I motsetning til dette, gir CF – IAT to separate holdningsmålinger, en for hver av de to målgruppene.

To separate CF – IAT – skårer ble utregnet. En CF – IAT – skåre for heteroseksuelle ble utregnet som den gjennomsnittlige responstid i blokk 5 og 6, minus den gjennomsnittlige responstid i blokk 3 og 4. En CF – IAT - skåre for homoseksuelle ble utregnet som den gjennomsnittlige responstid i blokk 9 og 10, minus den gjennomsnittlige responstid i blokk 7 og 8. For hver av skårene ville verdier nært null indikere en nøytral implisitt holdning mot målgruppen, positive verdier ville indikere en positiv holdning mot målgruppen, og negative verdier ville indikere en negativ holdning mot målgruppen.

Andre målinger. I tillegg til at denne studien tok for seg målinger av eksplisitte og implisitte holdninger, ble også to andre målinger som er hyppig brukt i litteraturen, gjennomført: a) grad av kontakt med homofile og lesbiske individer, og b) måling av atferdsintensjon om å støtte homofile og lesbiske individer med offentlig synlig atferd. I tidligere forskning er det funnet at økt grad av kontakt med medlemmer av minoritetsgrupper leder til mer fordelaktige holdninger mot disse minoritetene (Anderssen, 2002; Pettigrew & Tropp, 2006). Målingen av den atferdsmessige intensjon i denne studien ble brukt for å skape en mulighet for å validere de ulike holdningsmål.

Måling av kontakt med homofile og lesbiske individer. For å måle forsøkspersonenes kontakt med homofile og lesbiske individer ble forsøkspersonene stilt to spørsmål med en tilhørende sekspunkts responsskala; ”Hvor ofte har du kontakt med (eksempelvis snakker med) en mann som du vet lever som homofil?”, og ”Hvor ofte har du kontakt med (eksempelvis snakker med) en kvinne som du vet lever som lesbisk?” (Anderssen, 2002). Den sekspunkts responsskala til disse spørsmålene var merket med ”kontakt mer eller mindre daglig” (kodet som 6), ”2-5 ganger per uke” (5), ”1 gang per uke” (4), ”1-3 gang per måned” (3), ”mindre enn 1 gang per måned” (2), samt ”aldri kontakt med homofile og lesbiske individer” (1). Skalaen var kodet slik at høyere skårer på denne målingen indikerte høyere grad av kontakt med homofile eller lesbiske individer.

Atferdsmåling. Som en avslutning på studien, ble forsøkspersonene stilt overfor en valgmulighet til å kunne være med på å bekjempe diskriminering av homofile individer. Forsøkspersonene ble stilt overfor følgende problemstilling:

”Etter denne studien vil du få utdelt et skriv som inneholder en underskriftskampanje for ”Landsforeningen for Lesbiske, Homofile, Bifile og Transpersoner”. Underskriftskampanjen gjelder kampen for likestilling og mot alle former for diskriminering. Du kan velge å signere denne underskriftskampanjen med ditt navn og din adresse. Kunne du tenke deg å signere?”

En firepunkt responsskala som strakk seg fra ”svært sannsynlig” (kodet som 4), til ”svært usannsynlig” (kodet som 1) ble presentert for forsøkspersonene. Skalaen ble kodet slik at høyere skårer på denne målingen indikerte høyere sannsynlighet for at forsøkspersonen ville velge å skrive under på underskriftskampanjen. Atferdsmålingen i denne studien var fiktiv, og forsøkspersonene fikk derfor ikke utdelt noe

underskriftskampanje etter å ha fullført studien. Målet med å presentere deltakerne for denne valgmuligheten, var å få innsikt i om atferdsmålingen hadde noen sammenheng med de eksplisitte og implisitte målingene.

Prosedyre

Da deltakerne ankom forsøkssituasjonen, ble de ønsket velkommen, samt at de mottok en generell informasjon / forklaring av prosedyrene i forsøket. Deltakerne ble deretter plassert alene på forsøksrom. Forsøksleder startet dataprogrammet, forlot rommet og lukket døren. Deltakerne fullførte deretter dataprogrammet på egenhånd, uten å behøve videre kontakt med forsøksleder. Når deltakerne hadde fullført dataprogrammet, kom de ut fra forsøksrommet. Deltakerne mottok der en kort debrifing av studien, ble takket for deltakelse i studien, og forlot deretter forsøkssituasjonen.

Resultater

Eksplisitt Måling

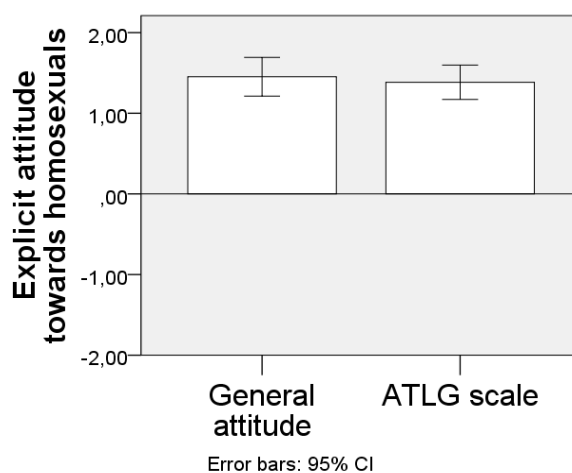
To eksplisitte målinger av holdninger mot homofile og lesbiske ble gjennomført: generelle holdninger og holdninger målt ved ATLG – skalaen.

Generelle holdninger mot homofile. For indeksen for generelle holdninger mot homofile og lesbiske ble en *t*-test gjennomført for å identifisere forskjeller fra skalaens nøytrale midtpunkt (3.5, på en skala fra 1 til 6). Analysene viste at de generelle holdninger mot homofile og lesbiske var over midtpunktet og dermed positive, $M = 4.95$ ($SD = .77$), og signifikant forskjellig fra skalaens midtpunkt, $t(41) = 12.20$, $p < .0001$.

ATLG - skalaen. For ATLG - indeksen ble en *t*-test gjennomført for å identifisere forskjeller fra skalaens nøytrale midtpunkt (2.5, på en skala fra 1 til 4). Analysene viste at direkte holdninger mot homofile målt ved bruk av ATLG - skalaen var over midtpunktet og dermed positive, $M = 3.42$ ($SD = .46$), og signifikant forskjellige fra skalaens midtpunkt, $t(41) = 48.72$, $p < .00001$.

Visuell sammenligning. For en grafisk illustrasjon av resultatene, ble begge skalaene transformert slik at de hadde et nøytralt midtpunkt på null, og den samme spennvidden. Først ble den teoretiske nøytrale skalaens midtpunkt (generell holdning: 3.5, ATLG: 2.5) subtrahert fra skårene. Etter dette steget var gjennomført hadde begge skalaene et nøytralt midtpunkt på null. Deretter, for å kompensere for den ulike spennvidden mellom den generelle holdningsskalaen (en sekspunkts skala) og ATLG – skalaen (en firepunkts skala), ble ATLG- skårene multiplisert med $6 / 4$. Etter dette steget hadde begge skalaene et nøytralt midtpunkt på null, samt samme spennvidde. Figur 3 illustrerer resultatene fra de

ovenstående t -testene grafisk. Som illustrert for begge skalaene, er gjennomsnittsverdiene tydelig positive (over null), og 95 % konfidensintervallet (som er indikert ved ”error bars”) inkluderer ikke det nøytrale nullpunkt.

Figur 3. Figuren viser de eksplisitte holdninger mot homoseksuelle individer, både de generelle eksplisitte holdninger og de holdninger som fremkommer ved bruk av ATLG - skalaen. For å gjøre de to skalaene sammenlignbare, ble begge skalaene omgjort slik at de hadde et nøytralt midtpunkt på null, samt samme spennvidde (se brødteksten for detaljer).

Oppsummering. For begge eksplisitte målinger av holdninger mot homofile og lesbiske, både den generelle holdningsmåling og holdningsmåling ved bruk av ATLG - skalaen, viste analysene signifikante positive holdninger mot homofile og lesbiske. Disse funnene bekrefter hypotese 1 som predikerer at forsøkspersonene vil vise positive eksplisitte holdninger mot homofile og lesbiske.

Implisitt Måling

Tre implisitte målinger av holdninger mot homofile og lesbiske ble gjennomført: en standard IAT som identifiserte implisitte holdninger mot homofile og lesbiske i relasjon til de implisitte holdninger mot heterofile, en Category - Focus IAT som målte de implisitte holdninger mot homofile og lesbiske, og en Category - Focus IAT som målte de implisitte holdninger mot heteroseksuelle.

Datakvalitet. Litteraturen som tar for seg Implicit Association - testen diskuterer tre mulige indikatorer på datakvalitet (Greenwald et al., 1998): mengde feilaktige responser, mengde altfor hurtige responser (hurtigere enn 300ms), og mengde altfor langsomme responser (saktere enn 10s).

Tabell 4

Mengde ugyldige responser på IAT'ene

	Standard IAT	CF-IAT Homoseksuell	CF-IAT Heteroseksuell
Feilaktige responser	.06	.03	.03
Hurtige responser (<300ms)	.0004	.0002	.0002
Langsomme responser (>10s)	.0004	.0001	.0001

Som en kan se i Tabell 4, var gjennomsnittlig 6 % av responsene på Implicit Association - testen feilaktige. For CF - IAT var denne prosentandelen lavere (3 %). For alle IAT'ene totalt var mengde for hurtige eller for langsomme responser på under 1 %. Dette forteller oss at datakvaliteten er veldig god.

Klargjøring av data. Med utgangspunkt i Greenwald et al. (1998) sine anbefalinger for implisitte målinger, ble følgende steg gjennomført. Først ble feilaktige responser kodet som manglende verdier. Deretter ble responser hurtigere enn 300ms og langsommere enn 10s rekodet til eksakt disse grenseverdiene. Avslutningsvis ble alle responstidene (i millisekund) konvertert til logverdier, dette for å oppnå normale distribusjoner av data. Slik Greenwald et al. har gjort, vil også jeg presentere de deskriptive statistikker (gjennomsnitt og standardavvik) som har vært beregnet fra responstider i millisekund, men jeg vil rapportere inferentialstatistikk (t -verdier og p -verdier) som har vært beregnet fra responstider etter log - transformering.

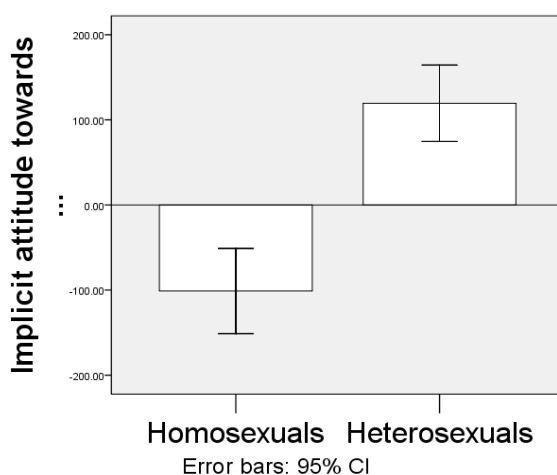
Standard IAT. En standard IAT måler den relative preferanse for enten homoseksuelle eller heteroseksuelle (Bohner & Wänke, 2002). Skårer på IAT - målingen ble kodet slik at positive skårer indikerte en preferanse for heteroseksuelle fremfor homoseksuelle, mens negative skårer indikerte en preferanse for homoseksuelle fremfor heteroseksuelle. Resultatene viste at IAT - skårene var positive, $M = 201\text{ms}$ ($SD = 280$), og gikk dermed i en pro – heteroseksuell / anti - homoseksuell retning. Det ble gjennomført en t -test for å identifisere forskjeller fra skalaens nøytrale midtpunkt (nullpunkt). Analysene viste at skårene var signifikant forskjellige fra skalaens midtpunkt, $t(41) = 5.30$, $p < .0001$.

Category - Focus IAT. En Category - Focus IAT måler de implisitte holdninger mot hver målgruppe separat (Siebler et al., 2010). To CF - IAT ble derfor gjennomført: en med heteroseksuelle som målgruppe, og en med homoseksuelle som målgruppe. I begge tilfeller indikerte positive skårer positive implisitte holdninger mot målgruppen, mens negative skårer indikerte negative implisitte holdninger mot målgruppen.

CF - IAT med heteroseksuelle som målgruppe. En *t*-test for å identifisere forskjeller fra skalaens nøytrale midtpunkt (nullpunkt) ble gjennomført. Resultatene viste at implisitte holdninger mot heteroseksuelle var positive, $M = 119\text{ms}$ ($SD = 144$), og signifikant forskjellig fra skalaens nøytrale midtpunkt, $t(41) = 5.60$, $p < .0001$.

CF - IAT med homoseksuelle som målgruppe. Også her ble en *t*-test for å identifisere forskjeller fra skalaens nøytrale midtpunkt (nullpunkt) gjennomført. Resultatene viste at implisitte holdninger mot homoseksuelle var negative, $M = -101\text{ms}$ ($SD = 160$), og signifikant forskjellige fra skalaens midtpunkt, $t(41) = -4.16$, $p < .0001$.

Oppsummering. Standard IAT viste en signifikant preferanse for heteroseksuelle fremfor homoseksuelle. Disse resultatene alene viser ikke til negative implisitte holdninger mot homoseksuelle, men CF - IAT gjør nettopp dette; CF - IAT viste signifikante positive implisitte holdninger mot heteroseksuelle, og signifikante negative implisitte holdninger mot homoseksuelle (se Figur 4). De negative implisitte holdningene mot homoseksuelle som ble identifisert ved bruk av CF - IAT, bekrefter hypotese 2 som predikerer at forsøkspersonene vil vise negative implisitte holdninger mot homofile og lesbiske.

Figur 4. Figuren viser de implisitte holdninger mot homofile og lesbiske som målt ved CF-IAT. Grafen for implisitte holdninger mot heteroseksuelle er illustrert for sammenligning.

Andre Resultater

Tabell 5

Korrelasjoner mellom kjernevariablene i studien

	ATLG	IAT	CFIATho	CFIAThe	Kontakt	Atferd
Genhol	.58**	-.28+	.30+	-.22	.28+	.33*
ATLG		-.42*	.38*	-.33*	.51**	.50**
IAT			-.43**	.19	-.23	-.49**
CFIATho				-.14	.25	.10
CFIAThe					-.05	-.27+
Kontakt						.27+

Notat. $N = 42$. Cellene viser Pearson korrelasjonskoeffisienter. + $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$

Korrelasjoner mellom holdningsmålinger. Som kan ses i Tabell 5, var det en positiv og signifikant korrelasjon mellom de to målingene av eksplisitte holdninger mot homofile og lesbiske (generelle holdninger og ATLG), $r(41) = .58$, $p < .001$. Dette viser at

de to instrumentene målte det samme psykologiske konstrukt (eksplisitte holdninger) som var intensjonen i denne studien.

De to CF – IAT målingene (CFIAT_{ho} og CFIAT_{he}) hadde en liten og ikke signifikant korrelasjon med hverandre, $r(41) = -.14$, n. s. Dette viser at disse to instrumentene ikke målte den samme implisitte holdning. Dette var intensjonen og grunnen til å inkludere CF – IAT i denne studien: nettopp å få en uavhengig måling av implisitte holdninger mot homoseksuelle og heteroseksuelle.

Standard IAT korrelerte negativt med CF – IAT mot homoseksuelle, $r(41) = -.43$, $p < .001$. Dette innebærer at med en større implisitt preferanse for heteroseksuelle fremfor homoseksuelle (IAT), var den implisitte holdning mot homoseksuelle (CFIAT_{ho}) verre. Standard IAT korrelerte ikke med CF – IAT mot heteroseksuelle, $r(41) = .19$, n.s. Dette innebærer at den implisitte preferanse for homoseksuelle eller heteroseksuelle (som er det en Standard IAT måler) kan i stor grad være et resultat av et individs implisitte holdninger mot homoseksuelle (som er det CF – IAT mot homoseksuelle måler), men trenger ikke i særlig stor grad å være påvirket av implisitte holdninger mot heteroseksuelle (som er det CF – IAT mot heteroseksuelle måler).

I sammenligning mellom eksplisitte og implisitte holdningsmålinger, viser Tabell 5 at ATLG korrelerte med samtlige av de tre implisitte holdningsmålingene. Korrelasjonskoeffisientene hadde alltid det korrekte positive eller negative fortegn og var signifikante, men koeffisientene var bare moderate: +/- .33 til +/- .42. For den generelle holdningsmålingen var korrelasjonsmønsteret med de tre implisitte målingene liknende, men svakere: to korrelasjoner var kun marginalt signifikante, og en var ikke signifikant. Disse resultatene viste to ting. Først, flere korrelasjoner mellom målinger av eksplisitte og implisitte holdninger var signifikante, eller i alle fall marginalt signifikante. Dette bekrefter at begge typer målinger faktisk måler holdninger, noe som kalles konvergent validitet

(Bohner & Wänke, 2002, s. 33). Deretter viste funnene at korrelasjonskoeffisientene ikke var spesielt store. Dette betyr at de to typer målinger (eksplisitt og implisitt) måler forskjellige aspekter av holdninger, noe som kalles diskriminant validitet (Bohner & Wänke, 2002, s. 33). Alt i alt betyr disse funnene at det har lønnet seg å inkludere begge metoder (eksplisitt og implisitt) for å måle holdninger mot homofile og lesbiske.

Måling av kontakt med homoseksuelle individer. Positive korrelasjonskoeffisienter indikerte at større grad av kontakt med homoseksuelle individer var assosiert med større grad av positive eksplisitte holdninger; effekten var signifikant for ATLG - skalaen, $r(41) = .51, p < .001$, og marginalt signifikant for generelle holdninger, $r(41) = .28, p < .10$. Implisitte holdninger var derimot ikke signifikant assosiert med grad av kontakt med homoseksuelle individer, alle $p > .10$. Med andre ord, kontakteffekten som kjennes fra litteraturen (mer kontakt mellom grupper forbedrer holdninger; Anderssen, 2002; Pettigrew & Tropp, 2006) ble replisert også i denne studien, men bare i henhold til eksplisitte holdninger, og ikke i henhold til implisitte holdninger.

Måling av atferdsintensjon. Sannsynligheten for at forsøkspersonene ville signere underskriftskampanjen for likestilling og mot diskriminering av homofile og lesbiske, var høyere for forsøkspersoner med mer positive eksplisitte holdninger mot homoseksuelle; både for de generelle eksplisitte holdninger, $r(41) = .33, p < .05$, og for ATLG - målingen, $r(41) = .50, p < .001$. Atferdsmålingen var negativt assosiert med standard IAT - måling av implisitte holdninger, $r(41) = -.49, p < .002$. Det sistnevnte resultat innebærer at forsøkspersonene i større grad var villige til å signere underskriftskampanjen dersom deres implisitte preferanse for heteroseksuelle fremfor homoseksuelle var mindre tydelig.

Korrelasjonene mellom CF - IAT skårer og atferdsmål var ikke signifikante, og bidro dermed ikke til en ytterligere forklaring av atferdsintensjon.

Diskusjon

Forskning på nordmenns holdninger mot homofile og lesbiske individer har vist funn i uoverensstemmelse. På den ene siden viser undersøkelser gjort blant den norske befolkning til nøytrale eller positive holdninger i dagens samfunn. Samtidig er det også bevis for negative holdninger mot homofile og lesbiske: homofile menn har høy risiko for å bli utsatt for hatsk vold, og "homo" er ett av de mest brukte skjellsord i norske skolegårder. Sosialpsykologisk forskning på holdninger har vist at slike uoverensstemmelser kan være resultatet av et skille mellom personers eksplisitte og implisitte holdninger.

For å undersøke den eventuelle uoverensstemmelsen mellom eksplisitte og implisitte holdninger mot homofile og lesbiske i Norge, utførte jeg en studie hvor jeg undersøkte begge disse dimensjonene ved holdningene til et utvalg studenter ved Universitetet i Tromsø. Eksplisitte holdninger ble målt ved bruk av standard spørreskjema, mens implisitte holdninger ble målt ved bruk av Implicit Association – testen. En pilotstudie ble gjennomført i forkant av hovedstudien, dette for å identifisere og velge ut det best egnede materiale for bruk i hovedstudien.

Resultatene fra denne studien bekreftet den forventede uoverensstemmelsen mellom eksplisitte og implisitte holdninger mot homofile og lesbiske i Norge. Spesifikt viste denne studien til positive holdninger mot homofile og lesbiske når forsøkspersonen ble spurt direkte om hans eller hennes holdninger. Disse funnene fremkom både ved måling av generelle holdninger mot homofile og lesbiske, men også ved måling av forsøkspersoners grad av enighet i ulike påstander som omhandlet homofile og lesbiske individer. Ved måling av implisitte holdninger viste resultatene, som forventet, et noe annet bilde. De samme forsøkspersonene viste signifikante negative implisitte holdninger mot homofile og lesbiske, målt ved hjelp av en Implicit Association - test. Disse funnene bekrefter mine to hypoteser for denne studien, som sier at 1: forsøkspersoner vil vise positive eksplisitte

holdninger mot homofile og lesbiske, og 2: forsøkspersoner vil vise negative implisitte holdninger mot homofile og lesbiske.

Andre Funn

Avslutningsvis i gjennomføring av studien ble forsøkspersonene forespurt om hvorvidt de ønsket å signere en underskriftskampanje for likestilling og mot diskriminering av homofile og lesbiske. Forsøkspersonene ble forespurt om å underskrive med sitt navn og sin adresse. Denne måling av symbolsk støtte ble lagt til studien som et forsøk på validere holdningsmålingene. Resultatene viste at både de eksplisitte målingene (generell holdning, og ATLG) korrelerte positivt med atferdsmålingen som forventet: jo mer positive eksplisitte holdninger mot homofile og lesbiske, jo større grad av villighet til å signere den fiktive underskriftskampanjen. For de implisitte målingene var resultatene miksede. Standard IAT korrelerte negativt med atferdsmålingen som forventet: jo mindre grad av implisitt preferanse for heteroseksuelle fremfor homoseksuelle, jo større grad av villighet til å signere underskriftskampanjen. For de to CF – IAT – skårene var korrelasjonene ikke – signifikante. En mulig forklaring på dette ikke - forventede funnet kommer fra måten atferdsintensjonen ble målt på i denne studien. Implisitte holdninger har blitt vist å kunne predikere avgjørelser og atferd i stor grad dersom avgjørelsene og atferden er spontane, eksempelvis dersom avgjørelser må tas under tidspress (Wilson et al., 2000). I denne studien måtte ikke forsøkspersonene ta avgjørelsen om å signere en underskriftskampanje eller ikke under tidspress. Forsøkspersonene kunne derimot bruke så lang tid som ønskelig på å fatte en avgjørelse. Dermed var ikke atferdsmålingen optimal, noe som kan være med på å forklare de miksede resultatene for de implisitte holdningsmålene. Selv om ikke resultatene gir bevis for validiteten til CF – IAT – skårene, gir de heller ikke sterke bevis mot validiteten av CF –

IAT – skårene. Ytterligere forskning med ulike atferdsmål vil være nødvendig for å klargjøre dette spørsmålet.

Denne studien målte også grad av kontakt med homofile og lesbiske individer. Tidligere forskning har vist at større grad av kontakt er assosiert med mer positive holdninger (Anderssen, 2002), og det samme kunne forventes i denne studien. En positiv korrelasjon ble funnet for ATLG – skalaen hvor effekten var statistisk signifikant, og for den generelle holdningsskalaen, hvor effekten var signifikant i marginal grad. I motsetning ble det ikke funnet korrelasjon med grad av kontakt for noen av de implisitte holdningsmålingene. Dette var et ikke - forventet funn, da kontakt er kjent for å ha en effekt på implisitte holdninger også (se eksempelvis forskning på mere exposure - effekten; meta-analyse av Bornstein, 1989). Selvpresentasjon kan være en mulig forklaring på dette funnet (Greenwald et al., 1989). Samtlige forsøkspersoner rapporterte sine holdninger først, og deretter deres grad av kontakt med homofile og lesbiske individer. Det er mulig at i delen av studien hvor det skulle svares på spørsmål omkring grad av kontakt, at forsøkspersonene ga responser som de ønsket skulle samsvare med deres rapporterte eksplisitte holdninger. En slik strategi for selvpresentasjon vil lede til en positiv korrelasjon mellom eksplisitte holdninger og grad av kontakt. Den samme strategien vil ikke kunne brukes for implisitte holdninger, da implisitte holdninger ikke er kjent for forsøkspersonen, men derimot kalkulert av forsøksleder med utgangspunkt i responstider. Derfor, dersom forsøkspersonene forsøkte å være konsistente i sine responser, ville de utelukkende tatt utgangspunkt i sine eksplisitte holdningsresponser når de senere besvarte spørsmål omkring grad av kontakt med homofile og lesbiske individer. For ytterligere å klargjøre dette spørsmålet, vil fremtidig forskning kunne måle eksplisitte holdninger, implisitte holdninger, og grad av kontakt i ulike kontekster, eksempelvis målinger på flere ulike dager.

Styrker ved denne Studien

Den tydeligste styrken ved denne studien er de måleverktøy som er tatt i bruk. Jeg tok i bruk en standard Implicit Association - test (Greenwald et al., 1998), samt Category - Focus IAT (Siebler et al., 2010) som er et måleverktøy som måler responstider for hver målgruppe separat, i dette tilfellet både for gruppen heteroseksuelle og gruppen homoseksuelle. Tidligere forskning gjort på området har ofte ikke innlemmet IAT og implisitte målinger i forskning på holdninger mot homofile og lesbiske. Eksempler på dette er forskningsfunn som stammer fra spørreundersøkelser og selvrapporter, heriblant forskning gjort av Norsk Gallup og Statistisk Sentralbyrå. Her er forskningsresultater basert på den informasjon som fremkommer når forsøkspersoner blir direkte spurt om deres holdninger. Til tross for at de resultater som fremkommer gjennom spørreundersøkelser har sine klare verdier, er resultatene fra min studie med på å belyse viktigheten av å måle alle dimensjoner ved individers holdninger.

En annen styrke ved den denne studien er å innlemme bruk av Category - Focus IAT i måling av individers implisitte holdninger mot homofile og lesbiske. Noe forskningsresultater stammer fra bruk av Implicit Association - testen, men det er i mange tilfeller ikke inkludert bruk av CF - IAT i tillegg til bruk av standard IAT. Eksempler på dette er studier på holdninger mot homofile gjort i Tyskland (Banse et al., 2001; Steffens og kollegaer, 2003, 2005), Sverige (Rohner & Björklund, 2006), og i USA (Jellison et al., 2004). I Norge kan nevnes den forskning Likestillings- og Diskrimineringsombudet gjør sammen med Greenwald. Her undersøkes nordmenns implisitte holdninger ved bruk av en norsk versjon av Implicit Association - testen (Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2007). Noe av den kritikk som har vært rettet mot standard Implicit Association - testen dreier seg nettopp om de begrensninger som oppstår ved tolkning av IAT - resultater når det relative aspekt ikke er tatt høyde for (Brendl, Markman, & Messner, 2001; Karpinski, 2004;

Karpinski & Steinman, 2006). Implisitte holdninger som fremkommer på IAT trenger ikke være av negativ art, men kan være negative relativ til holdninger mot andre målgrupper. I denne sammenheng ville dette kunne bety at holdninger mot homofile og lesbiske ikke nødvendigvis er av negativ karakter, men at holdninger mot denne målgruppen er i mindre grad positive enn eksempelvis holdninger mot heteroseksuelle individer. Med dette ser jeg klart verdien i å innlemme en CF - IAT i tillegg til en standard IAT, nettopp for å kunne tolke og analysere de funn som fremkommer på en fullstendig måte. Mine funn forteller meg at forsøkspersonene har positive eksplisitte og negative implisitte holdninger mot homofile og lesbiske. De negative implisitte holdningene er signifikant negative, og står i strid med forsøkspersonenes positive eksplisitte holdninger mot heterofile.

Svakheter ved denne Studien

En av svakhetene ved denne studien kan være mitt utvalg, som var lite og bestod utelukkende av studenter ved Universitetet i Tromsø. En kan være kritisk til hvorvidt dette lille utvalget av forsøkspersoner med en akademisk plattform vil være representative for hele den norske populasjon. Med utgangspunkt i dette kan det være av videre interesse å gjennomføre samme studie, men med et annet utvalg.

En annen svakhet i denne studien var overvekten av kvinnelige deltakere (26 kvinner og 16 menn). Som tidligere nevnt har forskning vist at jenter og kvinner innehar mer positive holdninger mot homofile og lesbiske enn det gutter og menn har. En kan dermed drøfte om utvalget i denne studien vil være representativt for populasjonen som helhet, og en replikasjon av studien vil kunne sørge for at utvalget består av lik mengde kvinner og menn.

Det er likevel viktig å notere seg at begge de nevnte svakhetene (utvalget hadde et akademisk utgangspunkt, og utvalget bestod av en overvekt av kvinner), normalt leder til mer positive holdninger mot minoritetsgrupper. Det er derfor mulig at denne studien

overvurderer de positive eksplisitte holdningene mot homofile og lesbiske i den generelle populasjon. For samme grunn er det imidlertid urovekkende at resultatene fra denne studien viser til så sterke negative implisitte holdninger mot homofile og lesbiske, til tross for at utvalget bestod av en overvekt kvinner, og forsøkspersoner med en akademisk plattform.

En tredje svakhet ved denne studien er mine funn på atferdsmålingen.

Atferdsmålingen i denne studien viste positive korrelasjoner mellom begge eksplisitte holdningsmålinger og villighet til å signere den fiktive underskriftskampanjen. Mine implisitte holdningsmålinger korrelerte også med atferdsintensjonen, men dette gjaldt kun for standard IAT, og ikke for CF – IAT – skårene. Dette kan vise til en svakhet i atferdsmålingen i denne studien. Det faktum at forsøkspersonene i denne studien ikke var utsatt for noen form for tidspress, kan være med på å forklare de miksede funnene som fremkom i mine implisitte holdningsmålinger. Atferdsmålingen i denne studien var nok derfor ikke optimal, og ytterligere forskning med bruk av ulike atferdsmålinger vil være nødvendig for å få klarhet i dette spørsmålet. Forslag til hvordan fremtidig forskning kan rette seg inn mot dette spørsmålet, vil jeg komme tilbake til i neste avsnitt.

Forslag til Videre Forskning

Et av mine forslag til videre forskning er at denne studien bør gjentas, men da på et større utvalg av den norske befolkning. Her kan det være av interesse å undersøke eksempelvis ulike typer utvalg, da mitt utvalg kun bestod av individer med akademisk bakgrunn. Videre forskning vil kunne gi svar på om det er ulike eksplisitte og implisitte holdninger mot homofile og lesbiske blant forsøkspersoner med eksempelvis ulike nivå av utdanning, ulike aldersgrupper, blant forsøkspersoner fra ulike deler av Norge og blant individer med ulik etnisitet.

Et annet forslag til videre forskning vil kunne være å utarbeide en mer adekvat atferdsmåling som en del av studien. En annen type atferdsmåling, som muligens kan få andre funn enn mine, kan være en type måling hvor forsøkspersonenes valg vil få konsekvenser. Eksempel på dette kan være muligheten til å donere en gitt sum penger til Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile, og transpersoner. Denne atferdsmålingen vil kunne ha større assosiasjoner til forsøkspersonenes faktiske holdninger, da deres atferd vil få konsekvenser, i dette tilfellet å gi fra seg en valgt sum penger. Jeg vil også foreslå at fremtidig forskning tar sikte på en atferdsmåling som innebærer større grad av spontanitet og tidspress enn atferdsmålingen i denne studien gjorde. Eksempelvis kan forsøksleder i fremtidig forskning introdusere en form for tidspress i situasjoner hvor forsøkspersonene må ta stilling til egne avgjørelser og atferd.

Konklusjon

Mine funn forteller meg at, selv i 2011, er det behov for tiltak for å redusere de negative holdninger individer har mot homofile og lesbiske. Individer trenger å bli mer bevisst sine egne implisitte holdninger, og jeg ønsker at resultatene fra denne studien kan være med på å belyse den kompleksiteten som eksisterer i våre holdninger. Funnene mine er også med på å belyse viktigheten av at fremtidig forskning undersøker både det eksplisitte og det implisitte aspektet ved individers holdninger. For at vold mot homofile skal reduseres, og for at homofile og lesbiske skal kunne rapportere om like høy grad av livstilfredshet som den generelle heterofile populasjon, er det nødvendig å få innsikt i alle aspekter ved våre holdninger.

Det norske samfunn ser ut til å bevege seg i en mer positiv retning når det gjelder nordmenns holdninger mot homofile og lesbiske. Mine resultater fra denne studien er med på å belyse at denne positive utviklingen ser ut til å gjenspeile en teoretisk aksept. På

samfunnsnivå vil det kreves tiltak for å omgjøre denne teoretiske aksepten til også å gjelde individers implisitte holdninger, og deres atferd mot homofile og lesbiske. Med utgangspunkt i at ”homo” er et så utbredt skjellsord i norske skolegårder, er det tydelig at et holdningsskapende arbeid må begynne allerede på barneskolenivå. Å gi barn og unge utstrakt informasjon, samt innsikt i hvordan holdninger er med på å skape vår atferd mot andre mennesker, vil en kunne gjøre barn og unge bevisst på sine egne holdninger. Også på samfunnsnivå er det nødvendig med holdningsskapende arbeid. Regjering og Storting må fortsette sitt arbeid mot diskriminering og for likestilling av homofile og lesbiske individer. Selv om Norge er et av de land som er kommet aller lengst i dette arbeidet, er likevel ikke jobben gjort, noe resultatene fra denne studien er med på å belyse i stor grad. Til tross for at homofile og lesbiske i større og større grad får de samme rettigheter som heterofile, er det tydelig at dette ikke er nok i dagens samfunn. Befolkningens implisitte holdninger kan være med på å bestemme den spontane og impulsive atferd mot homofile og lesbiske, og dette igjen er med på å påvirke livskvaliteten til de individer som lever som homofile og lesbiske.

Holdningsskapende arbeid må fortsette å være et prioritert fokusområde i det norske samfunn, både innenfor skolevesen, rettsvesen, i politikken, og i samfunnet som helhet. Dersom en fullstendig likestilling av individer uavhengig av deres seksuelle orientering skal være et mål for det norske samfunn, er funnene fra denne studien med på å belyse at vi fortsatt har en massiv jobb å gjøre.

Referanseliste

- Anderssen, N. (2002). Does contact with lesbians and gay lead to friendlier attitudes? A two year longitudinal study. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 12(2), 124-136. doi:10.1002/casp.665
- Anderssen, N., & Slåtten, H. (2008). *Holdninger til lesbiske kvinner, homofile menn, bifile kvinner og menn og transpersoner (LHBT-personer): en landsomfattende representativ spørreundersøkelse, 2008*. Bergen: Universitetet i Bergen, Avdeling for samfunnspsykologi.
- Andreassen, K. (2009). *Psykologiske utfall hos barn med lesbiske foreldre. En litteraturgjennomgang fra år 2000 til 2008*. (Ikke-publisert hovedoppgave, Det Psykologiske Fakultet, Universitetet i Bergen). Hentet fra <https://bora.uib.no/bitstream/1956/3488/1/55609372.pdf>
- Arkes, H. P., & Tetlock, P. E. (2004). Attributions of implicit prejudice, or "Would Jesse Jackson 'fail' the Implicit Association Test?". *Psychological Inquiry*, 15, 257-278.
- Banse, R., Seise, J., & Zerbis, N. (2001). Implicit attitudes toward homosexuality: reliability, validity, and controllability of the IAT. *Experimental Psychology*, 48(2), 145-160.
- Bohner, G., & Wänke, M. (2002). *Attitudes and attitude change*. Psychology Press Ltd, UK.
- Bornstein, R. F. (1989). Exposure and affect: overview and meta-analysis of research, 1968-1987. *Psychological Bulletin*, 106, 265-289.
- Brendl, C. M., Markman, A. B., & Messner, C. (2001). How do indirect measures of evaluation work? Evaluating the inference of prejudice in the implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(5), 760-773. doi:10.1037/0022-3514.81.5.760

- Ellis, S. J., Kitzinger, C., & Wilkinson, S. (2002). Attitudes towards lesbians and gay men and support for lesbian and gay human rights among psychology students. *Journal of Homosexuality*, 44(1), 121-138. doi:10.1300/J082v44n01_07
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. SAGE Publications Ltd, London.
- Greenwald, A. G. & Banaji, M. R. (1995). Implicit social cognition: Attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review*, 102(1), 4-27.
- Greenwald, A. G., McGhee, D. E., & Schwartz, J. L. K. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The Implicit Association Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1464-1480. doi:10.1037/0022-3514.74.6.1464
- Greenwald, A. G., Poehlman, T. A., Uhlmann, E. L., & Banaji, M. R. (2009). Understanding and using the Implicit Association Test: III. Meta-analysis of predictive validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97, 17-41.
- Hegna, K., Kristiansen, H. W., & Moseng, B. U. (1999). *Levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn*. (Rapport nr. 1/99). Oslo: NOVA.
- Herek, G. M., & Capitano, J. P. (1999). Sex differences in how heterosexuals think about lesbians and gay men: Evidence from survey context effects. *The Journal of Sex Research*, 36(4), 348-360.
- Hofmann, W., Gawronski, B., Gschwendner, T., Le, H., & Schmitt, M. (2005). A meta-analysis on the correlation between the Implicit Association Test and explicit self-report measures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 1369-1385.
- IAT Corp. (u.å). Bevisstgjøringstesten IAT: Forskerne. Internettkilde hentet september 2010 fra <https://implicit.harvard.edu/implicit/norway/background/thescientists.html>
- James, W. (u.å.). William James Quotes. Hentet 02.04.2011 fra http://www.finestquotes.com/author_quotes-author-William%20James-page-1.htm

- Jellison, W. A., McConnell, A. R., & Gabriel, S. (2004). Implicit and explicit measures of sexual orientation attitudes: In group preferences among gay and straight men. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(5), 629-642.
- Jelstad, J. (2009). ”Homo” og ”hore” mest vanlige skjellsord. *Utdanningsnytt*. Hentet 20.03.2011 fra <http://utdanningsnytt.no/4/Meny-B/Grunnskole/Hverdagsliv/Homo-og-hore-mest-vanlige-skjellsord/>
- Karpinski, A. (2004). Measuring self-esteem using the implicit association test: The role of the other. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 22-34.
- Karpinski, A., & Steinman, R. B. (2006). The single category implicit association test (IAT) as a measure of implicit social cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 16-32.
- Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (u.å). *Lhbt Begrepsliste*. Hentet 10.09.2012 fra <http://www.llh.no/nor/homofil/begreper/>
- Likestillings- og diskrimineringsombudet (2007, 31.oktober) *Alle har fordommer- vi har testen*. Hentet fra <http://www.ldo.no/no/Aktuelt/Nyheter/Arkiv/2007/Bevisstgjoringstesten--implisitt-assosiasjonstest-IAT/>
- Likestillings- og diskrimineringsombudet (2010). *SaLDO 2010. Et samfunnsregnskap for likestilling og diskriminering*. Oslo: Likestillings- og diskrimineringsombudet.
- Martin, G. N., Carlson, N. R., Buskist, W. (2007). *Psychology*. UK: Pearson Education Limited.
- Moseng, B. U. (2005). *Skeive dager 2003. En rusundersøkelse*. (Rapport nr 3/05). Oslo: NOVA.

- Moseng, B. U. (2007). Selvmordatferd blant sammekjønnsseksuelle kvinner og menn: funn fra nyere representative studier. *Suicidologi*, *12*(1), 3-8. Hentet fra <http://www.med.uio.no/ipsy/ssff/suicidologi/2007-nr1/Moseng.pdf>
- Nosek, B. A. & Banaji, M. R. (2001). The go/no-go association task. *Social Cognition*, *19*(6), 625-666.
- Ot.prp.nr.33 (2007-2008). *Om lov om endringer i ekteskapsloven, barnelova, adopsjonsloven, bioteknologiloven mv. (felles ekteskapslov for heterofile og homofile par)*. Oslo: Det Kongelige Barne- og Likestillingsdepartement. Hentet 28.02.2011 fra <http://www.regjeringen.no>
- Penke, L., Eichstaedt, J., & Asendorpf, J. B. (2006). Single-attribute implicit association tests (SA-IAT) for the assessment of unipolar constructs. The case of sociosexuality. *Experimental Psychology*, *53*(4), 283-291. doi: 10.1027/1618-3169.53.4.283
- Pettigrew, T. F. & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, *90*(5), 751-783. doi: 10.1037/0022-3514.90.5.751
- Rohner, J. C. & Björklund, F. (2006). Do self-presentation concerns moderate the relationship between implicit and explicit homonegativity measures? *Scandinavian Journal of Psychology*, *47*, 379-385. doi: 10.1111/j.1467-9450.2006.00522.x
- Siebler, F., González, R., Ordóñez, G., Bohner, G., Haye, A., Sirlopú, D., Millar, A., de Tezanos-Pinto, P., & Torres, D. (2010). The category-focus Implicit Association Test. *Social Psychology*. *41*(2), 105-110. doi:10.1027/1864-9335/a000015
- Sriram, N., & Greenwald, A. G. (2009). The brief implicit association test. *Experimental Psychology*, *56*(4), 283-294. doi: 10.1027/1618-3169.56.4.283

- Steffens, M. C., & Buchner, A. (2003). Implicit Association Test: Separating transsituationally stable and variable components of attitudes toward gay men. *Experimental Psychology*, 50(1), 33-48. doi:10.1027//1618-3169.50.1.33
- Steffens, M. C. (2005). Implicit and explicit attitudes towards lesbians and gay men. *Journal of Homosexuality*, 49, 39-66.
- VG Nett (2008, 16.mai). *Mye vold mot homofile*. Hentet 03.05.2010 fra <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=532934>
- Vollen, O. M. (2007, 4. oktober). *Felles ekteskapslov*. Hentet 01.03.2011 fra <http://www.mentalhelse.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=9358>
- Wigboldus, D. H. J., Holland, R. W., & van Knippenberg, A. (2004). *Single target implicit associations*. Ikke-publisert manuskript.
- Wilson, T. D., Lindsey, S., & Schooler, T. Y. (2000). A model of dual attitudes. *Psychological Review*, 107(1), 101-126.
- Åmås, K. O. (2004, 23. juli). Betrodde seg om sin kjærlighet til menn. *Dagbladet*. Hentet 31.03.2011 fra <http://www.dagbladet.no/kultur/2004/07/23/403687.html>

Appendiks

Målkategori - bilder

Heteroseksuelle par – 6 bilder

Hetero 1

Hetero 2

Hetero 3

Hetero 4

Hetero 5

Hetero 6

Lesbiske par – 3 bilder

Lesbisk 1

Lesbisk 2

Lesbisk 3

Homofile par – 3 bilder

Homo 1

Homo 2

Homo 3

Ordliste For Implisitt Holdningsmåling

Attributtkategori (Greenwald, McGhee & Schwartzs opprinnelige engelske ord i parentes):

Positive ord: helse (health), glede (cheer), lykkelig (happy), ære (honor), fred (peace), latter (laughter).

Negative ord: fengsel (gail), drepe (kill), ulykke (accident), smerte (agony), mord (murder), råttten (rotten).